د تـــاتـــوبـــي

ټنګټکور او پیپلي

د خیړنې چوپړي (د ریسرچ پاڼې)

Ketabton.com

[illegible]

د مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لیږدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرونکی دی او مهرباني د هغه له ذاته سره ملګرې ده.

ليکي پوهه:

سرليک:	د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
ليکوال:	ماسټر انجينېر صفی الله فردوس
خپرندوی:	مومند خپرندويه ټولنه
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
ايډيټور:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
طراح او ډيزان:	ماسټر انجينر صفی الله فردوس
خپرېدو نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی
چاپ نېټه :	مرغومي ۱۱، ۱۴۰۱ لېږدی

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د چاپ ربښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستنې اجازه نشته !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلۍ
د څېړنې چوپړي(د ريسرچ پاڼې)

تيسس څرګندونه

د ټاټوبي پالنې لوړ حس، ودنې، هوساينې، خوښونې، خوشحالونکي شيبو جوړونکي وګړي او وګړې چې پښتون پښت ته همدا ستاين په غوره اند، واند او پند چمتو کوي، سر دردی، غم او رنځ ترې په ودنې اړوي.

په واده، کوژدې، دسمال، سونتۍ، ښادۍ، مېلمستيا، مېلې، زوکړو ورځو کې هر مسلمان نر او ښځې د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې اورې، وايې او ترې ګټنې اخلې. پښتو ژبې د هنر لېوالتيا په دې کښلې کې په دومره مېچه شتون لري، چې يوه غوره مسلمان په دې پوهه وي چې د غم او خوښۍ شېبو ترمنځ بېلوالی کوي، غوره سلوکو، ټنګټکور او پېيلو سره پېژند رغوي، خپلې ژبې او مېنې سره ګڼلي پښتونولي چوپړ چمتو کوي.

غټ ټکي:

1 د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، (Country Music, Musical Sounds and Poems) ..8

1 .1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اټکله د لنډۍ ، ټپې، ټېکۍ، مصرۍ په بڼه ويل کيږي. 8

1 .2 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېيلې د پښتو په لرغوني پېيل مېچه څېړزه خچېزه ټولواله روغ وي :...9

2 د پښتو ژبې ټول ګړنې او ليکنې پېلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي...11

2 .1 ديني پېيلې (Religion Poem): 11

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem):.................................. 11

2. 3 بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Stimulating Poem): 12

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem): . 12

2. 5 مدحي يا ستاين پېيلې (Praise Poem):................................ 13

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې پېيلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem): 13

2. 7 ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem):... 13

2. 8 مبارکۍ، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem): 14

2. 9 د ګيلو، ګيله منې او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):...... 14

2. 10 وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):.. 15

2. 11 هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem):................... 15

2. 12 دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem):......... 15

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem): 16

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):............................... 16

2. 15 کورنۍ ته د غاړې ايښودنې پېيلې (Submission Family Poem): 17

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem): 17

2. 17 دندې کې د ټېټوالي پېيلې (Humility Service Poem): 18

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 18 تکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem): 18
2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition Career Poem): ..19
2. 20 زړه سوی او رښتي ټولوالي پېيلې (Mercy Legal System Poem): 20
2. 21 ګور (ليد) او رهبری پېيلې (Vision Leadership Poem):.....21
2. 22 مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem): 21
2. 23 ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem):.............22
2. 24 متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem): 22
2. 25 ورمي پېيلې (Admonition Poem):..................................23
2. 26 لوڅې پېيلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem): 23

3. ټاټوبي د ساز لوی رښت..24

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک.......................................24

5. په ټاټوبي کې د تنګتکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه 27

5. 1 وګړني تنګتکور (ګړني ساز او اوز، ولسي تنګتکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)........................27

5. 2 سبک Style, Method ,, ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار يا طريقه ،، 29

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي تنګتکور يا مذهبي موسيقي) 30

5. 4 لوديځ تنګتکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)....................30

5. 5 ختيځه تنګتکور (زوړ تنګتکور، کلاسيک ساز او اواز يا کلاسيکه موسيقي)..31
5. 5. 1 ځای:..32
5. 5. 2 لغماني راګ:..32
5. 5. 3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام): 33

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 4 سبتاک (Saptak): 33
5. 5. 5 ,, جيجيونتی: 33
5. 5. 6 ارو: 33
5. 5. 7 امرو: 33
5. 5. 8 راګ يا رګ (Raga): 33
5. 5. 9 پرزه: 34
5. 5. 10 تال (Tala): 34
5. 5. 11 ماتره (Metre): 35
5. 5. 12 تيور يا تيورا (Tivra): 35
5. 5. 13 سور يا سوارا (Swara): 35
5. 5. 14 لی يا لهی: 35

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب).......................... 36

6. 1 تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه: 37

6. 1. 1 رباب : 37

6. 1. 2 تنبور: 40

6. 1. 3 چنګ: 42

6. 1. 4 څلور تاره: 43

6. 1. 5 دمبوره: 44

6. 1. 6 دوې تاره: 45

6. 1. 7 غجکه، چېغکه يا رېچکه: 46

6. 1. 8 سرېنده: 48

6. 1. 9 سرنی: 50

6. 1. 10 شپږتاره: 51

6. 1. 11 بينجو: 52

6. 1. 12 واج (وونز): 54

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه) 56
6. 2. 1 سورني (سورنا، سورناى): 56
6. 2. 2 تولی (رنګړی، توله، غوړګه، نی یا کړکی) 58
6. 2. 3 ارمونيه، هارمونيه يا باجه: 60
6. 3 د وهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي).. 62
6. 3. 1 دايره (ديرا): 62
6. 3. 2 ډول: 63
6. 3. 3 ډولک: 66
6. 3. 4 زنګ (تال): 67
6. 3. 5 اړخبغلی، يوه سره (زېر بغلي): 68
6. 3. 6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې): 69
6. 3. 7 منګی (ګړی): 70
7. يادونه: 71
8. د انځورونو معلومات.. 72
9. Bibliography ببيلو ګرافي... 75

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ,, د هېواد ساز، موسيقي، غږ، اواز او شعرونه،، Abode Music and Poems or Country) (Musical Sounds &Poems

د افغانستان ساز يوه ګډ ټکی د لورويني او غوره اړېکي د تربګنو، ټبرونو او ژبو سره لري، پښتو، دري، ازبيکي، پشه يي، نورستاني، ګوجري، بلوچي او ۲۴ نورې ژبې د ټاټوبي د ساز کښلې بڼه د ژبو لري او د ساز کښلې بڼه (ليکل شوي، متن Text متن: سوره: موضوع، مضمون او درسي کتاب.) اساسي ستېه رغوي.

زموږ ټاټوبی د ساز بېلا بېل سبکونه او لهجې لري، له لرغونو پښتني وګړني پېيلو نېولې لکه : لنډۍ ، ټپې، ټپکی، مصرۍ، نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپه، نيمکۍ ټپکۍ، نيمکۍ مصرۍ، لنډۍ ابزه، ټپه ابزه، ټپکۍ ابزه، مصرۍ ابزه، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پينځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هايکويۍ، پټۍ (تي خورو اړوندې پېيلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کښتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ. د پښتو ټول ګړني او ليکني پېيلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو، له دري غزل او عربي غزل نېولې تر هندي راګونو پورې دود لري.

د ساز ګامونه (موسيقي قدمونه) په لويه کې ډياټونيک (پرته له ميکروټون) ځځه دي او تر دې نږدې پېر پورې څو غږګېزه او هارموني لوېدېځه بڼه د افغانستان په موسيقي باندې ډېر تاثير نه دی اچولی.

1.1 د افغانستان ټول سازونه تر ډېره اتکله د لنډۍ ، ټپې، ټپکۍ، مصرۍ په بڼه ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالبانو ترانه (چې تړاک، جګړې، بلواګرئ، سرخندنې او ربړوني ته د هڅوني په پار ویل کېږي، پرته له سندرې، پرته له سازه، پرته له میوزیکه، سویي ټنګټکوره، ترنم او ترانې په بڼه په ستوډیو ګانو کې وایي چې دېرى یې د ټاټوبي دودونو، کلتور او له ټولو اسلامي هېوادونو بېل بېلوالى لري؛ بل لورې ته دا هغه پېیلې نه دي چې ملایانو، مولویانو، خطیبانو، مفتیانو او شیخانو به د ادېنې او اخترونو په خطبه کې په درېځ باندې وایي، یا پر قبر، پر سترو ناستو کې ویلې) او د دري او فارسي ترانه چې ورته (Melody, Song, Chorus) په اېنګلېسي کې وای (,, Melody: خوږه نغمه، غاړه لکه لغمانی، اهنګ، د اوازتېتوالی او لوړوالی.،، ، سندره Song, Carol : د خوشالۍ بدله: تعریف کول: فدا کاري کول: ځاربدل ،، او ,, Chorus: کورس بدله: په ننداره کې هغه بدله چه د نڅا او سندرو له پاره روزل شوې وي، په ګډه سندرې: د سندرې یوه برخه چې په ټاکلې دمه کې ویل کېږي.،،) دومره خوږوالی نه لري.

فاروق افندي د افغانستان ترک اصله موسیقي پیژندونکی په دې باور درلود چې زموږ د سیمې په جغرافیوي پولو کې هېڅ وګړني پېیله (فلکلوریک شعر) او ترانه د لنډیو غوندې د غاړو د پاللو تغزلي غنا او د خپلې د رښتینوویه او هیجان هستونکي ژبې له پلوه دومره اوچت اولوت ځای نه لري.

2. 1 ټاټوبي د ټنګټکور ټولې پېیلې د پښتو په لرغوني پېیل مېچه څپېزه خجېزه ټولواله روغ وي:

(چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه روغې دي.

(Tone, Intonation) په هر ډول، غوندله یېز اهنګ چې کښته پورته او یا هوار یون او خوځون وموميي او خبرې او نا خبرې (انشائیه) یا امري غونډلې سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېیله (شېر، شعر یا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند سره توپیر وي، هممهال شعري اهنګ هم دی. ځکه پېیله (شېر، شعر یا اشلوک) هم له غونډلو او له اړوند زورونو او اهنګونو سره تړاو لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬■ 10 چوپړی

خو کله چې پېيله (شېر، شعر یا اشلوک) د موسیقۍ ډګر ته ور ګډېږي، نو بیا یې هغه زورنې (خجونه) او اهنګونه نور له ژبني او پېیله یي (شعري) چار پېریال را وځي او ,, موزیکل،، کېږي. په دې ترځ کې د دغه دواړو توکو نه اهنګونه بلل کېږي: کمزورې زورني ته یې ټیټ اهنګونه وایي او اهنګونو ته یې لوړ اهنګونه او هغه بیا ,, زېر او بمي: Pitch له پر له پسیوالي، ډېر پېښی او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي، هر څومره چې پېښی یا تواتر شمېر زیات وي، غږ همغومره زیر او هر څومره چې لږ وي، غږ همغومره بم اوریدل کېږي.

له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غږ هغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنګه شي، غږ هغومره نا رسا اوریدل کېږي.

په دې توګه غږ یا زېر وي یا بم که منځنی، ولېدونکی یا جګېدونکی او داسې نور دي، اهنګ یا Intonation د زېر او بم یو ډول دی، دا مانا کله چې د ګړهار په بهېر یا اوږدوکي د زېر او بمي پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زیر او بمي اهنګ بلل کېږي، اهنګ په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توګه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي، د خبري هغې اهنګ ولېدونکی او د پوښتني هغې جګېدونکی ... . دی،،. غاړې ,, لحنونه،،.

,, غږېز تارونه: د سا (وچې) مرۍ په لوړه برخه کې حنجرې (چنغړک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغېریو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعي او نریو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږېز تارونه وایي، د غږونو د جوړیدو پر وخت سا هوا د حنجرې له تشې نه د غږېزو تارونو له منځه تېرېږي. که د سا هوا د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېږ له پاره پر کار ولېږي، غږېز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا یوه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې که کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنګهار او موسقیت نه لري، دا راز اوازونو ته ,, ناغږن اوازونه،، وايي. که د غږ د زېږ پر وخت غږېز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وینا، د حنجرې تشه سره ورشي او د هغو مرغېري سره راکېښکل شي، په دې توګه سا هوا تارونه پر رېږدا راوړي او داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنګهار او موسقیت لري، دا راز اوازونو ته ,, غږن اوزونه ،، وایي. دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غږېز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپړی)

له دې سره، سره پرته له خبرو او پېیلو یا یوازې د تش ساز په بڼه هم شتون لري لکه (رېپراټور).

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيله (شپږ يا شعر، اشلوک) يوه ځانګړی ځای زموږ د ټاټوبي د ساز په دود کې لري.

2. د پښتو ژبې ټول ګړني او ليکني پېيلې د سکالو له مخې په ۲۶ ډوله دي.

د پښتو ټول ګړني او ليکني پېيلو ۲۰۰ بېلابېلو کلبونو زما په نظريې؛ پېيلې , اشلوک، شپږ يا شعر ، د منځپانګې , سکالو، محتوا او موضوع، له مخې شپږ وېشت ۲۶ ډوله دي. لکه:

2. 1 ديني پېيلې (Religion Poem):

په دې ډول پېيلو کې ديني موضوعات، لکه: د الله ,ج، توحيد (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قيامته پورې)، د پيلني سړي (اول سړي، لومړي سړي، ابوالبشر يا حضرت ادم صفی الله) خبرې، پېيلې، کړه وړه، پښتو ژبه يې چې هغه پرې پوهېده، له الله ج څخه يې غوښتنې او په اسلامي نېغه لاره تر پاينۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لويو ګناهونو يا حرامو کارونو نه کول او حلال يا روا کارونو کول، د دين د بزرګانو اقوال او لارښوونې، ژوند پيښې، عبرتناکې کيسې او په دين او مذهب پورې نور اړوند مسايل شامل دي.

2. 2 حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي، سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.

2. 3 بډايني، غنايي يا بزمي پېيلې Great, Important, Dignified,) Supreme, Erotic, Stimulating :(Poem

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي او په ادبي اصطلاح هغه پېيلې دي چې د پېيلن او پېيلنې (شاعر او شاعرې) د احساساتو او عواطفو بيانونکي او څرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغيزمن شوي وي، د لېوالتيا سندرې دي چې له نيمګړي مينې او وار وار د ليلا او مجلون (ليلي او مجنون)، فرهاد او شيرينۍ سکالو را نغاړي په روان پير او په ځاني تجربه لړ پام ساتي، سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.

2. 4 ښوونېز يا تعليمي پېيلې Academic,) :(Educational Poem

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کې هغه پیبلې شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.

2. 5 مدحي یا ستاین پیبلې (Praise Poem):

په دې ډول پیبلو کې شاعر د خپل ممدوح ستاینه کوي، د هغه اخلاقي ښیګڼې بیانوې او د دنیایي ژوند برياوې او ښکلاوې یې ستایي.

2. 6 انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې پیبلې (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Poem):

په دې ډول پیبلو کې د تن (فرد) یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو او یا طنز په ژبه بیانیږي، یوه ډول ټوکیزې پیبلې دي.

2. 7 ویرنه یا مرثیه، ساندې پیبلې (Elegy Poem or Wailings Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغوي معنا یې پر مړې ستاینې او ژړیدنې دې او په ادبي اصطلاح هغه پیبلې دي چې پیبلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکیو او ښیګڼو ستاینې کړې وي او هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

2. 8 مبارکی، هر کلي یا د تهنیت پیبلې (Congratulation Poem or Blessed, Happiness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem):

د تهنیت لغوي مانا مبارکي او ښه راغلاست ویل دي او په ادبي اصطلاح د پیبلو دا ډول د مرثیې خلاف دی.
پیبلن او پیبلنه (شاعر او شاعره) په پیبله (شېر، شعر، اشلوک) کې د خوښۍ احساس څرګندوي او نوروته د خوښی پیغام رسوي.

2. 9 د ګیلو، ګیله منې او شکایتونو پیبلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem):

په دي پیبلو کې د ژوند له ناوړه او غمناک حالت او د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګیله او شکایت شوی وي، پیبلن او پیبلنه (شاعر او شاعره) د غسې خپل دردونه او اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف یې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 10 وړتوب، وصفي پېبلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem):

په دغه ډول پېبلو کې پېبلن او پېبلنه د خپلې نېغې ليدنې کتنې يا باوري اوريدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو د کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي او کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي اوباطني نړۍ ته داخليږي او د افرادو روحي او عاطفي ځانګړني تشريح کوي.

2. 11 هېوادپالنې پېبلې (Country Raising Poem):

په دغه ډول پېبلو کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بيول، ژوند کول، تيارول، روزل، برابرول، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زياتول، پرسيدل، پای ته رسول، سرته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پېبلن او پبلنه په پېبله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتيا په لوړ حس کتلو ځانګېرنې سپېنې ته راوباسي.

2. 12 دوستي باور کولو پېبلې (Trust Friendship Poem):

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول پېيلو کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: څوکيدار، څوکۍ والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوي وي.
پېيلن او پېلنه په پېيله کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پيښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟، تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟، په کومه بڼه په چار ده چې دوستي وکوئ؟، تاسو د تل پاتي باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړي؟، تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګړنې سپېنې ته راوباسي.

2. 13 ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو پېيلو ته وايي. او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېړي: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله ونې شفرونه او سکنالونه، کاږه وګړي او هاميانی، ټاکلی وګړي رښت، د غلې کړنو ګور ټولوالې کړه وړه بوږېدلي وي.

2. 14 پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem):

د وی يا ويکيي له پامه هوښياري، عاقلې، روښان فکره پېيلو ته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه پېیلي دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: په کې د لوړو لورویئو، غوره پېژند، سویې کمعقلي، سویې جهالت، سویې پوچې عقیدې (سویې موهوماتو، سویې موهوم پرستي، سویې خرافاتو) او په لوړه علمي ژمنې بوږېدلي وي.

2. 15 کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېیلي :(Submission Family Poem)

د وی یا ویکیي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندېز) پېیلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېیلي دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې پوښتې چې غاړه اېښودنه څه ده؟، یوه بېلګه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه اېښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپېر) یې څه ده؟، په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړېینه ده ځواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 16 ورکړې د ډالۍ ورکولو پېیلي (Generosity :Gift-Giving Poem)

د وی یا ویکیي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالي، فیاضي) د ډالیو ورکولو پېیلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېیلو دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېیلن یا پېیلنه په پېیله کې پوښتې چې ورکړې څه دی؟، هغه ډالۍ سپېښې ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي، تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟، تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه، او په څو هاميانيو ورته ډالۍ پېرودئ؟ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟، غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟، غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 17 دندې کې د ټېتوالي پېيلې (Humility Service Poem):

د وی يا ويکيي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظيفه، ماموريت، د لښ خدمت کې د ټيټ والي، سپکوالي، تواضع پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروينو، په اتلولی د دندې سرته رسولو، په سرلوړی د ټاټوبي سپارل شوي هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی ليد د دندې کړه وړه وندي کوي.

2. 18 ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem):

د وی يا ويکيي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېړانې، مخالفت همت، اخ او ډب مېړانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب پېيلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتې چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟، تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ، خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ يئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چي د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟، د همت يا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

2. 19 د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition :Career Poem)

د وی يا ويکيي له پامه د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلي دي چي دننه نی سکالو يې داسي رونېږي:
چي پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتې چي کله تاسو کوشنی وئ، څه شی تاسو غوښتل چي شئ په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟، د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاونونه يې څه دي؟، تاسو په روان پېر کې په څه مشغول يئ چي په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟ تاسو داسې پام کوئ چي ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسيږي؟ ولې؟ او ولې نه؟، تاسو لوړې ارزو لرئ چي د يوه استازي يا فلمي ستوري په شان شتمن تن ووسئ نه لکه يوه اېنجينېر تن په شان چي هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډايه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند يې د نورو وګړو يا د ټولګټې هوساينې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي، تاسو تل څه شئ غواړئ چي ترلاسه يې کړئ؟ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د برياليتوب مېچه کوئ؟، تاسو لوړې ارزولرونکي يئ؟ ستاسو نوموړی حرص د دې سبب شوی دی چي د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟ تاسو څه شی کولی شئ چي ډېر يا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي څخه؟، د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعيې وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 20 زړه سوی او رښتي ټولوالې پېبلې (Mercy :Legal System Poem)

د وئ یا ویکیي له پامه زړه سوی او رښتي ټولوالې (رحم او قانوني سیستم، مهرباني او حقوقی ټولوالې، شرعي ټولوالې) پېبلو ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې پوښتې چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې باید نه وی کړی؟، تر اوڅه پورې دې داسې پرېکړې پایله ترلاسه کړي ده چې تورن ګڼل شوی یې او یا کوم تن در ته بخښنه یا زړه سوی دربانديې کړی وي؟، د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟، د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟، وګړي دي پېرېکړې وکړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟، دودېز، ټاټوبي او پېنی وال رښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟، ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي، وژنې، د تمځي د څراغونو نه درناوی، پر ناموس وار، له هتی د خوړو غلا، د نشه یې توکو پلور تورونو په کومه بڼه کړ کېږئ؟، تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟، تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پرتلنه په څه ډول کوئ؟، د بڼه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډیر نږدي: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: رښتینوالی ښکاروندی) کوي، ځیني شیان کیدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (بڼه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کیدی شي چې سم وي (بڼه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، رښتي، حقوقي، شرعي ټولوالې بوږېدلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 21 ګور (ليد) او رهبری پيبيلې (Vision :Leadership Poem)

د وی يا ويکيپي له پامه په خيال کې راوستل او مشری، (ليدل او زعيمي، تصور کول او رهبری، په خيال کې راتلل او لارښوونکي، خيالي منظره او مشری، خيال او رهبری، بصيرت او رهبری، باصره او زعيمي، منظره او زعيمي، د باصري حس او رهبری) پيبيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پيبيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونيږي: چې پيبلن يا پيبيلنه په پيبيله کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مينې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مينې او شاباسي په نظر ګورئ؟، کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وينئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپيره بې نظمي او انارشيزم يا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کيږي؟، مشر (رهبر) د ليدلو (بصيرت، تصور کول، په خيال کې راتلل)، قضاوت (نظريه، اټکل، د تشخيص قوه) او د ښې راتلونکې په هيله (د ښه ژوندانه په هيله) درې غوره ځانګيرنې لري؟، رهبري پر دې پوهيږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهيږي چې دا ولې غوره دی او پوهيږي چې په لاس کې لرلو اسانتياوو زيرمو څخه ګټنې راوباسي؟، کومې پريوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي، دا څلور اړخه لرې لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟، په هرو پيچلو خنډونو کې اسانتياوي پلټي، خو په هرو اسنتياوو کې خنډونه نه پلټي!؟، ليکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګيرنې د مشر څه دي؟، د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي ليد دی د يوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه يې منئ، ولې؟ او ولې نه؟، په پيبنی واله سبمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشريح کوئ؟ او وند د رهبری په کې بوږيدلي وي.

2. 22 مېلمه پالنې پيبيلې (Hospitality Poem):

د وی يا ويکيپي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله پيبيلو ته وايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې ▬■ 22 چـوپـړی

او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالي او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښنو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او څښل وندي کوي.

2.23 ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem):

**د وی یا ويکيي له پامه ژبه بندېدونکي، وينا بوړبوکي غولی، وينا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښبلې او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ويکيي وندي کوي.**

2.24 متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem):

**د وی یا ويکيي له متل، مقوله، کره وينا مثال او نمونه يي پېيلو ته وايې.
او په اصطلاح کې هغه پېيلې دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې متل، مقوله، کره وينا مثال؛ تشبيه (ورته والی)؛ هغه لنډه کيسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه) ، جوړښت، رغښت، هغه کره وينا مثال چې پېيلن يا پېيلنه يې له مخې پېيله کاږي، هغه سړی يا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځيره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول وندي کوي.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. 25 ورمې پېبلې (Admonition Poem):

د وی یا ویکیي له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوریي او ورمي پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې نصیحت، سلا، مشوره خبرتیا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

2. 26 لوڅې پېبلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem):

د وی یا ویکیي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو پېبلو ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه پېبلې دي چې دننه نی سکالو یې داسې رونېږي:
چې پېبلن یا پېبلنه په پېبله کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکي څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زیرمې، شړیدلې (لکه کالې)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ټاټوبي د ساز لوی ربنت

د ټاټوبي ساز په بېلا بېل سبکونه او لهجې کې سندرغاړو (ټنګټکوري، موسيقارو، سازيانو، شاعرانو يا هنرمندانو) ته سرغنويتوب ورکړی دی چې له کربنو او پولو (سرحدونو) څخه ور تېر شوي دي او د وګړو په زړونو کې يې ځای موندلی دی، له شپېتمه لېږدېزه لسېزه، افغانستان په دننه نې توتريخوالي کې ګېر و، له دې مخې د ټاټوبي بډايه ساز پاتېشونی (ميراث) چورلک (شپېلک، سګنال) په نشت شو، و ځېل شو او يوازې د باندنيو ځواکونو له لاسه تېښتې کچې ته ورسېده.

پلازمېنه کابل چې د دودونو زړه يا مرکز يا کلتوري او فرهنګي مرکز د افغانستان دی، د ساز (موسيقي) له ډګره هم، د لغمان ساز يې د زړه برخه، پکتيا ساز يې متې، د بلخ ساز يې زېرمه، د کندهار يې مستي او د هرات ساز يې دوديز (سنتي) دی. چې بل لورې ته د ننګرهار ساز يې د هندي ساز پوله، د بلخ ساز يې د روسيې ساز پوله او هرات ساز يې د ايران ساز پوله او ژړ دي او ډېر نږدېوالی سره لري.

4. ټاټوبي د ساز کوشنی بېخليک

په ټاټوبي کې د ساز لړۍ د ارياني پېر څخه پيل کېږي، چې د ريګويدا ويدي سندرې، د اوستا ګاتا سندرې چې د هندوکش غرونو په لمنو کې د مسو پېژندلو لړۍ يا په پيل پېر کې ۳۰۰۰ مخ زېږدي څخه تر ۵۵۰ مخ زېږدي پورې د هخامنشيانو

(هه ښه منشيانو) وکمنۍ پورې ښه څرک درلود، چې نوموړي ساز د يوه کورس په بڼه يا ټولو سره په ګډه يوه اواز په ريتم باندې ويل کېدلې.

د مسلمانانو يا عربانو له راتللو ورسته ۲۲ لېږدېز کې د ټاټوبي په لرو پرتو او کلو او باندو کې په يوه، يوه تن (بې جوړې) سندرې ويلې او په نيم مرې په بڼه پاتېشوني وو، د سامانيانو ۸۱۹ زېږدی يا ۱۴۴۱ لېږدی)، ګورګينيانو (۱۰۸۵ ل زېږدي يا ۱۷۰۷ لېږدي) او تيمور شاه دوراني (په ۱۱۷۰ زېږدي پورې په ۱۷۹۲ لېږدې) په واکمنۍ کې ساز په دربار کې دود شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ټنګټکور او پېیلې ■■ 25 چوپړی

د اېنګلېسانو په واکمنۍ کې په نولسمه پېړۍ په دننه نې او باندنیو شخړو او جګړو کې له اېنګلېسانو سره د ټاټوبي ساز او اوز ته د پرمختګ او روزنې ته پېر برابره نه وو، نوموړي هنر په ټول ګډونه ناستو کې او رسمې بلنو د ټاټوبي کې په ډېره کچه پیرودونکي نه درلودل او سندرغاړې چې په ټېټې سطحه د ټولنې په منځ کې ځای درلوده، په همغه پېر کې هم د ساز او اواز خپل مزل وهه.

امیر شېرعلي خان په دوېیمه دورې وکمنۍ ۱۲۵۸ لیږدي (۱۸۷۹ زیږدي) کې د لومړي ځل له پاره له هندوستان څخه افغانستان ته د هندي ساز او اوز ماهرین راوستل، او هغوی ته یې د خواجه خوردک یا خرابات په سېمه کې هستوګنځي ودان کړل، دوی یوازې د امیر دربار ته د ساز او اوز له پاره رابلل شوي وو، او په پیل کې یې همداسې کړنې کولې، لږ لږ د نومړو د ساز مخه لورا لور خوره شوه او د وخت په تېرېدلو سره یې په ټولنه کې ځای ومنده، په دې بڼه چې د هندي ساز څپه دلته نوی پل کېښو د، او ژور اثر یې د ټاټوبي په وګړنې نیم مړي ساز و ښېنده، او په دې کې د لږ بدلون او اوډون جوګه هم شو، او د پرمختګ لوری یې نومړي هنر ته برابر کړه.

له دې لورې څخه نوموړو هندي ساز هندي پېښت په ټاټوبي کې د ژوندګړو په بڼه ځان و منه، او زامن یې د دې ټاټوبي د ملي هنرمندانو ځای خپل کړه، د ټاټوبي د ساز او اوز د پرمختګ له پاره خپل ژوند وقف کړه، د نوموړو اوستادانو یوه غوره لاسته راوړنه دا وه چې دوباره برابرول د وګړي پیېلو، د افغانستان محلي سندرې یې په هندي کالب کې ځای پر ځای کړي، چې نوموړې وګړنې پیېلو له ورکېدو او له منځه تللو څخه وژغورل شوې او د ټاټوبي په رسمې او ټول ګډونه ناستو کې ځای و مونده، د نوموړو اوستادانو بل خدمت د افغانستان ساز ته دا وو چې ښوونه او روزنه د ساز یې زلمیانو، نیمچه زلمیانو او کوشنیانو ته په ښوونځیو کې ورکوله، د ساز نوموړی دود خپرول په علمي بڼه په ټاټوبي کې ګټور تمام شو، چې یو له هغه سندر غاړو څخه سرغندوی خراباتي و، چې د ساز نوموړی تخنیک له خرابات څخه را و باسي او د ټاټوبي په مرکز یې واړوي غلام حسین اوستاد و، او لومړی افغان اوستاد قربان علي نومېده چې د اوستاد قاسم د محمد نبي (اوستاد نتو) لاربښود و.

د غازي امان الله خان په واکمنۍ ۱۹۱۹ زیږدي څخه تر ۱۹۲۹ زیږدي کې ساز او اواز پرمختګ و کړه، او د خرابات ښوونې له مرکز څخه ښونیز او روزنیز علمي او اکیډمیک ځایونه جوړکړل شول چې په کې د لویدیځ سازونو غږول هم په کې ښول کېدل، دولت د لنډ پېر له پاره په ښوونځیو کې کورسونه د ساز او اواز چمتو کول، چې یوه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغو کسانو څخه چې په نوموړې لار یې خدمت و کړه اوستاد فرخ افندي و چې له ترکي څخه افغانستان ته رابلل شوی و، چې اوستاد قاسم، اوستاد غلام محسین، اوستاد نبی ګل او اوستاد محسن سراهنګ له سرغندوو سندرغاړو اوستادانو څخه ګڼل کېدل.

چې ورسته له ۱۳۵۰ لیږدېزې لسېزې څخه ورسته ساز او اواز د ټاټوبي په ټولنه کې ښه ځای پیدا کړه، له سیاسي بدلون څخه ورسته په افغانستان کې ساز او اواز په کابل ښار کې په غوره بڼه پرمختګ و کړه، په هغه وخت کې د نطیر هنري ډله، انسامبل د مېرمنو ډله، د ساز او اوز وړیا کورسونه، د موسیقۍ (ساز او اواز) ښونځي او پوهنځي، ښکلي هنرونه بنسټ کېښودل شو، بل لورې ته په ټول افغانستان کې ناوړه سیاست او جګړې د ساز او اواز له پاره مخه ډب کړه، اوستاد احمد ظاهر یې په سر و وېشته او ژوند یې ترې واخسته د لویې لارې سالنګو کې، خان قره باغی یې په سر و وېشته او ژوند یې ترې واخسته د کابل منډه یې په منځ کې، عبدالله کندهاری یې ژوندی ترشګو لاندې کړه او بیا یې و وېشته او ژوند یې ترې واخسته، سرغندوي سندر غاړې لکه بخت زمینه د مزایل مرمۍ په سې و ټپل شوه، او له هغې ورسته د ملا محمد عمر په وخت کې ساز او اواز حرام و ګڼل شول، ډولونه او د ډمتوب اسباب په دار وځړول شو او په اور وسځیدل.

بل لورې ته چېرې چې نوموړي روزنه، پالنه لېدلې وه او چېرې یې چې ژوند کوو او چېرې چې مړ شو هلته ټنګټکور په درځ کې روان وو.

د حامد کرزې د واکمنۍ پر پېر ۲۰۰۲ زېږدي کې دولت هڅه و کړه چې ساز او اواز (موسیقي) دوباره د پخوا په بڼه ورغوي او کړنې یې په ښې بڼه پرمخ ځي د جمهوریت تر پایه پورې یا ۱۴۰۰ لیږدي پورې په همدې کال یې په وړي میاشت د ملا هیبت الله په دوران کې یې مخه ډب شوه، او له افغانستانه بیا ساز او اواز ګاونډیانو ته کډه و کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. په ټاټوبي کې د ټنګټکور (ساز او اواز، ميوزيک) سبکونه

په ټوله کې د ټاټوبي ساز او اواز سبکونه په څلور ډولونه دي، لکه :.

لومړی بڼه: وګړي ټنګټکور (ساز او اوز، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي)، دوېيمه بڼه: مذهبي ټنګټکور (مذهبي ساز او اوز يا مذهبي موسيقي)، درېيمه بڼه: پاپ ټنګټکور (پاپ ساز او اوز، پاپ موسيقي، لوېديځه ساز او اوز) او څلورمه بڼه: ختيځ ټنګټکور (ختيځ ساز او اوز، کلاسيکه موسيقي).

5. 1 وګړني ټنګټکور (ګړني ساز او اوز، ولسي ټنګټکور، محلي موسيقي، سنتي موسيقي، فلکولوريکه موسيقي، شفاهي موسيقي)

هغه ساز او اواز ته وايي چې د افغانستان د سېمو، کلو او بانډو څخه ټوکېدلي وي، د هغه سېمو، کلو او بانډو دي چې ډېرې سرغندوي وي لکه: هارمونيک يا څوغږه وپستل د نورستان سبک (کانتيوا سبک)، لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ لغماني سبک، چارباغی سبک، د لمپاکا نيمکۍ، پام او سورکي سبک، د ختيځ داستان سبک، چهاربيته ننګرهاري سبک، پکتيا سبک، غزني سبک، بوستي سبک، د پښتون پښت کليوالي سبک، قطغني سبک، بدخشي سبک، هراتي سبک، لوګري سبک، خراباتي سبک، هزاره ګي سبک، ازبېکي سبک، ترکمني سبک، پشه يي (دره يي) سبک، بلوڅي سبک او پنجشيري قرصک (چک، چک) سبک.

د وګړني ساز او اواز يا محلي موسيقي سرغندوی سندرغاړی اوستاد ګل محمد ګلکی (لغماني سبک) کې يې ۸۰ کاله د افغانستان موسيقۍ ته خدمت کړی دی، چې غوره لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ، لنډۍ اېزې يې ويلي دي، په اووه ۷ کلنۍ کې يې چې پلار مړ شو په همغه (۱۲۹۰ زېږدي) کال نومو‌ړي د خپل کلي شپون سره شپون شو او ځانته يې تولۍ اخستي وه اوزبښن کې او د امير حبيب الله خان په واکمنۍ کې لغمان ته راغی، رمه يې پېوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تولی کې يې سندرې ويلې، يوه ورځ عبدالحنان ورته وويل راځه دا پېبلې مه وايه زما دغه پېبلې و وايه په کې.

له ځان سره يې خپلې مدرسې خواکې ورته درس وايه، په دې پېر کې عبدالحنان۲۳ کلن و، همغه وه چې د درس په خوند پوی شو، شپنې يې پرېښوده او مدرسه يې شروع کړه په لوست او ليک پوی شو، له اړخبغلې (يوه سره، زېربغلي درې ژبې ويکی) سره به يې پېبلې چې توتي ورته يوه سره وهله ده به سندرې ويلې ورته د زيارت کلي کې په نوموړي سبک کې، له لېوالتيا يې د امير حبيب الله په پېر کې له هندو ترکانې چې ارمونيې جوړولې ترکانې هم کوله او ارمونيې يې جوړولې.

اوستاد ګل محمد ګلکی چې تخلص يې شېرزاد و، د محمد خيلو ټبر دی، د نور محمد زوی ۱۲۸۳ لېږدي کې زو کړه شوی و او ۸۹ کاله يې عمر درلوده، په ازبين کې زو کړه شوی وو د ۱۲۹۰ لېږدي (۱۹۱۲ زېږدي) کې لغمان ته راغلو، په چلمټيو کې يې پېژند پانه واخسته او د همدې کلي ژوند ګړ و.

ځلنی ورځ يې د شپې په ۳:۰۰ بجې د سلواغې (دلوې) مياشت، ديارلس سوه او دوه اوياوم ۱۳ / ۱۱/ ۱۳۷۲ لېږدي (۰۴/۰۳/ ۱۹۹۴ زېږدي) کې يې له دې فاني نړۍ سترګې پټې کړي. له کډوالۍ څخه چې راستون شو نو د ننګرهار بېهسودو ولسوالۍ کې پاتې شو او په اومه بياله سېمه کې د شهېدانو په ادېره کې خاورو ته د هغه ځای د وګړو په غوښتنه وسپارل شوو. ,, کورنی ته يې بېسوديانو مشرانو ويل چې مړی څوک بل ځای ته نه وړي، لغمان ته يې مه وړئ او همدلته يې خاور ته وسپارئ، موږ هم د مشرانو درناوي او غوښتنې په پارهمدلته وسپاره، د رحمت الله د لور لورې مسې د خولې يې او د درېيمې مېرمنې له خولې يې،، په تولـه کې ګل محمد ګلکي دوې ورورنه او دوې خوېندې درلودلې.

ځلور زامن يې درلودل او لس لورګاني يې درلودلې، څوار لس سره ايل يې وو، له درې مېرومنو څخه، چې پيلنۍ ميرمن يې اغلې بېګم جانه نومېده يوه زوی ښاغلی اوستاد پينده محمد پينده او لور يې اغلې زينب ترې زو کړه شوي وو، له دوېيمې مېرمنې څخه چې اغلې عالم نومېده دوې لورګانې او يوه الک ترې زو کړه شوي وو او له درېيمې ميرمن يې ,, اغلې شيرين تاج د عبدالذاهد لور د الېشنګ کلي ژوندګړې چې اوس ۷۹ کاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د عمر کچه ده ،، چې ترې اووه لورګانې، دوې زامن شاغا او رحمت ګل زو کړه شوي دي.

5. 2 سبک Style, Method ،، ډول، سبك، طرز، نومل، بلل، لقب ورکول. قاعده، نظم، ترتيب لار، طريقه ،،

د وګړني ساز سرغندوی سندرغاړی اوستاد ملاجان ملګی دی په لغماني سبک کې، ګل زمان اوستاد دی په پکتياوال سبک کې، اوستاد فيض محمد پنانا په دره يي سبک کې، محمد چوباش دی په ازبېکي سبک کې، سرغندوی سندرغاړی صفدر توکلي دی په هزاره ګي سبک کې، اوستاد بېلتون دی په لوګري سبک کې، ناوک هروي دی په هراتي سبک کې، بازګل بدخشي دی په بدخشي سبک کې، طلا محمد تخاري په فلک سبک کې، نجم الدين ماما (تغه) دی په فرخاري فلک سبک کې او بنګيچه تاشقرغاني دی په قيصاري سبک کې.

په روغه بڼه د هندي ساز او ورپه سې د لويديځ ساز د لسزېزي په پايل کې د ټاټوبي په وګړني ساز ډېر اثر پرېښوده، چې د دې نويو سبکونو د يوه ځای کولو او خپرولو واک او اختيار د افغانستان ملي راډيو تلويزيون سره وو، وګړني ساز يې له ورکېدو سره غاړه غړی کړه. د اړتيا په پېر دوی کولی شوی چې وګړني ساز ځيني سندرې په نوي ساز کې او په نوي کالبونو کې خوندي کړي چې په راتلونکي پېر کې له پامه و نه وېستل شي. چې ډېر لږ نوم وړی کار د اوستاد قاسم له لورې رغول شوي او دوباره ويل شوي دي، لکه:

استا برو، نازي جان!، شا کاکو جان. له د په سې اوستاد محمد حسين سراهنګ د شمالي ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد عبدالوهاب مددي د لوديځ هرات ځيني کوشنۍ برخې، اوستاد محمد صاديق فطرت ناشناس د پښتو ځيني کوشنۍ برخې ويلې دي او په نوموړی لار يې لږ مزل وهلی دی. اوستاد پيند‌ه محمد منګل ځيني سندرې دوباره ويلې په نوي او مدرنه بڼه چې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، عارف کيهان څو داني بدخشانۍ وګړني سندرې دوباره نوي کړي دي چې په شمال کې د ډېريو وګړو په زړه پورې شوي دي، نوموړي کړنه د ځوانو سندرغاړو له لورې هم ډېره ګټه وره شوي ده لکه د احمد ظاهر، فرهاد دريا، داود سرخوش چې لږې وګړني سندرې يې په لوېديځ ساز يا ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 3 مذهبي ساز او اوز (مذهبي ټنګټکور يا مذهبي موسيقي)

نومورې بنه ټنګټکور د اسلامي ارشادات د نعتونه و يونکو له لورې او د صوفيانو او قوالي سبک شاعرانو له لورې منځ ته راغلی دی، چې په اوس، اوس خپل لورې څوکې ته رسېدلی هم دی.

د نومورې سبک سکالو د الله العظیم ستاينه، توحید او رسالت يادونه، په اسلام تر قيامته ودرېدنه، په نېغه لاره تر اورستی سا تلنې، د محمد رسول الله حبیب الله ستاينه او د څلورو ملګرو يادونه او ستاينه يې کوي. د نومورې سبک ځينې پېيلې تر لسو پېره يا ساعته پورې اوږدېږي، ۳ څخه تر ۱۰ پورې يې مل سندربول په ګډه ملتيا کوي، د نومورې ساز او اوز يا مذهبي ټنګټکور په درې بنه سبکونه لري، لکه د چشتيه سبک، روضه يې (مناره يې) سبک او نوايي سبک دی. د نعتونو، دوه بېزو، بوللو او ستاينو پېيلو ټنګټکور اوډون (کمپوز) له پخواني پېر څخه شتون لري.

په ځيني پېر کې نعتونه و يونکي ځيني لهجې او په کې دېره وي او يا يې ترې لرې کوي. چې سرغندوی نعتونه و يونکی په پلازمېنه کابل کې او د افغانستان په ملي راډيو تلويزيون کې سيد فخر الدين اغا دی.

5. 4 لوديځ ټنګټکور (غربي ساز او اواز يا پاپ موسيقي)

نوی سبک دی چې ډېر اورېدونکي لري، نومړی سبک د افغانستان راډيو او تلويزيون د بنسټ ايښودلو پېر کې په ۱۲۹۹ لېږدي (۱۹۲۱ زيږدي) کې زو کړه شو، نومورې ټنګټکور د لويديځ ساز او اواز توکو او اسبابو ټاټوبي ته له راوړلو ورسته ډېر دود وموند، په لويه کې له ۱۳۱۸ لېږدي (۱۹۴۰ زيږدي) څخه ورسته ځوانی ته ورسېده، د ټاټوبي په ملي راډيو تلويزيون کې نومورې سندرغاړي په اماتور (مينه ناك، له مينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډك، سويی مسلكي، عدم كسبي، غير حرفه اي) باندې پېژني او نوموړی سبک په اماتوري (مينه ناك، له مينې ډك) باندې پېژندل كيږي.

چې تر ټولو سرغندوی او سرلاری يې احمد ظاهر دی، ورپه سې احمد ولي، اوستاد پينده محمد منګل، ظاهر هويدا، اوستاد زلاند، اوستاد داود وزيري، محمد صاديق فطرت (پټ نوم , مستعار نوم ، يي ,, ناشناس ،،)، اوستاده مېرمن مهوش، مېرمن پرستو، مېرمن قمرګله، مېرمن بختزمېنه، مېرمن زرڅانګه، مېرمن ژيلا، مېرمن ښا پېرۍ نغمه، عارف كيهان، رحيم مهر يار، طاهر شباب، جواد غازيار، اوستاد زاخېل، اوستاد مددي، شادكام، فريد، مېرمن وجيهه رستګار، فرهاد دريا، احسان امان، صديق شباب، طاهر شباب، لطيف ننګرهاری، احمد ولي او داسې په سې نور دي، چې د افغانستان پيلنۍ پاپ سندر غاړې اغلې مېرمن پروين او دوېيمه يې ازاده دي، درېيمه يې ښاپېرۍ نغمه ده.

5. 5 ختېځه ټنګټكور (زوړ ټنګټكور، كلاسيک ساز او اواز يا كلاسيكه موسيقي)

نومړي ټنګټكور د دري غزل او تراني په بڼه او هندي راګ (نر) يا راګني (ښځه) ويل كيږي، د ټاټوبي سرغندوی سندر غاړی د كلاسيک ټنګټكور اوستاد محمد حسين سر اهنګ دی، ورپه سې اوستاد قاسم، اوستاد اولمير، رحيم بخش، اوستاد مهوش، چې د ډېريو افغانانو ورسره مينه ده او لېوال يې دي.

په ختېځه ټنګټكور كې څو سوه ځايونه ځای لري، هر ځای (مقام) يې يوه يا څوداني راګ او راګنۍ لري، ځينې له نوموړو راګونو څخه بې مانا پېيلې دي، په يوه راګ كې ټول اوازونه او غږونه چې سندرغاړی او باسي ډېر په منظم بڼه او زړه راښكونكي وي. كوښنۍ برخې يا پرزې چې اوازيان وايې په ټولو ټنګټكور اوډونونو (كمپوزنو) كې ځانمنۍ ځای نېسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. 5. 1 ځای:

[مقام، ترانګتوک، خوږه نغمه، غاړه (لکه لغمانی، پکتیایي غرنۍ او تیرایي)، اهنګ]:

په لوېدیځ ساز کې د میلوډي (Melody) په نوم باندې یادېږي. منظم او خواږه اوزونه د پیانو له ۱۲ پنځي (طبيعي) پردو او د ارمونيې (هارمونيه، باجې) له ۵ پېنځو پردو څخه را وځي.

5. 5. 2 لغمانی راګ:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور یا بم څخه زیل په لور.

راګ دی : لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لـــــله - له.

**La- Lha- La - La - Lha- La - Lha - LhaLa- LahLha- LahLha -)
(Lha.**

له لرغون پېر څخه لغمانی راګ په لرغون ټنګټکور کې شتون لري، د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پاینۍ مسرې په کچه یې د ځپو ګڼه ده، د زورنې یا خج یې په څلورمه، اتمه او او دولسمه ځپه دی، او په پاینۍ ځپه کې یې ترنګټوک په ځوړ دی. د ټنګټکور په هره اله کې چې نوموړی راګ پوښ کړې، خوږ د مستۍ ساز زو کړه کوي. په بله مانا چې رباب په لغماني راګ غوره سر برابر وي، همداسې، ډول، سرنۍ، او هرمونيه. په هر کچه چې ډېر مزل په نومړو الو کې و وهې په همغه اندازه غوره خوږ ساز برابر وي. او پېبيلې په کې په پیاوړي سور کې ځای پرځای کېږي.

بل لورې ته یو لرغون افسانوي او تاریخي نکل دی، چې د لغماني او شیطان سره د سفر پلې مزل و له کابل لغمان ته تللو، دواړو سره و ویل چې دواړه به په دې سره روغې ته راشو، چې ته خپلې سندرې و وایه زه به دې په اوږو وړم تر هغو چې دې سندرې خلاصې شي، بیا به زه خپلې سندرې وایم تر هغو چې زما سندرې خلصې شي په اوږو به مې وړې، دواړو سره ومنله، لومړی وار شیطان واخستو او د لغماني په اوږه سپور شوي ښې ډېرې سندرې یې و ویلې لږ مزل یې کړی و خلاص شو، نه شیطان یې له اوږې کوز شو او لغمانی یې په اوږه سپور شو همدا لغمانی راګ: لا- له- لا- لا- له- لا- لاله- لـــــله- لـــــله – یې ورته شرو کړه، وار، وار یې تکرارې وایه، چې بادپښ ته ورسیده، ور ته یې و ویلې سندره دې خلاصه نه شو، لغماني ورته و ویل تر اوسه خو یې دا سروکی نه دی خلاص شوی، زغم کوه، نو هغه ترې ځان ترای تم کړه د مهترلام د شیطان تمځي غونډۍ کې. چې شیطان ګمک غونډۍ هم ورته وایې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .5 .3 د بېلګې په بڼه د پاري ځای (پاري مقام):

سا ـ ني ـ ده ـ پا ـ ما ـ ګا ـ ري ـ سا ,, Sa-Ni-Dha-Pa-Ma-Ga-Re-Sa ټول نر دي، یانې له سا نه تر سا (Sa تر Sa) پورې سپېڼې پردې دي.

5 .5 .4 سبټاک (Saptak):

د ۱۲ اوازونو یا غږونو مجموعه ده، له بم سا (دو، Do) سا لوړ څخه نېولې تر سا (دو، Do) ځوړ پورې، په ارمونیه کې درې سبټاک شتون لري، او په پیانو کې له ۶ـ ۷ پورې سبټاک شتون لري.

5 .5 .5 ,, جیجیونتی:

د موسیقي د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې بادي دی په دوو ګندهارو(کومل ، تیور) او دوو نکهار وویل کیږي، ارو، امرو.

5 .5 .6 ارو:

غږول له لوړ څخه د ځوړ په لور یا بم څخه زیل په لور.

ارو راګ دی : سا- ده- ده- ګي- ده- ما- نا- ده- په- ده- ګي- ما- پا- ني- سا. (Sa- (Dha- Dha- Gi - Dha- Ma- Na- Dha- Pa- Dha- Gi- Ma - Pa- Ni-Sa

5 .5 .7 امرو:

غږول له ځوړ څخه د لوړ په لور، یا له زیل څخه د بم صوت یا غږ یا د غور اواز په لور.

امرو راګ دی: سا- نا- ده- پا- ما- ري- ګا- ده – ني- سا- ني- سا- ري- ګا- دي- سا (Sa-Na-Dha-Pa-Ma- Re- Ga- Dha- Ni- Sa - Ni- Sa-Re-Ga-Di-Sa) ‹‹(صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۷۶، ۳۸۹ او ۳۹۰ چوپړی)

5 .5 .8 راګ یا رګ (Raga):

په یوه ځای یا مقام یا ترنګتوک کې د غږونو د څېرو کیلي (کونجي، چابي) ته ویل کیږي، په ټوله کې راګونه په لاندې بڼه وېشل کیږي، بیروي، ګولا بیروي، کستوري، پاړي، کلیان، همن کلیان، بیوپلاسي، اساوري، بهرامي، بهلاول، سرنګ، تلنګ، ګنداره او نېشاپوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. په يوه ځای يا مقام کې موږ کولی شو چې په ميلياردونو کمپوزونه جوړ کړو خو په ختيځه ټنګټکور يا کلاسيکه هندي موسيقي کې هر مقام ځانته يوه راګ او ځوداني راګني لري.

يوه سندرغاړی چې وغواړي غوره سندره و وايي او په ټنګټکور غوره پوی شي له ټولو نه وړاندې ورته اړينه ده چې د هر ځای راګونه ښه برابر او ډولي په تال او نرمۍ سره و وايي، د ارو او امرو باندې غوره تراڼ کولی وشي چې له يوې ټيټې پردې څخه د لوړې پردې په لور او له لوړې پردې څخه ټيټې پردې په لور په کومه ښه لاړ شي، په ربښت کې راګ هغه کيلی ده چې يو سندرغاړی پوګړی او خوږ غږی کوي.

دانو له دې سره توپير لري چې د راګونو د ويلو په پير کې د انسانانو په تن باندې تاثير کوي.

د ښېلګې په ښه بيروي راګ، پاړي او کاستوري د ورځې د ودونو او ناستو کې ويل کيږي، او اساوري راګ د شپې له ۲ بجو ورسته ويل کيږي، راګونه په فصلونو، د اوريدونکو د عمر په کچې، او د هغوی د ډول اورېدونکو تر يوه ټاکلي واټن پورې اړه لري، د پسرلې، دوبي، مني، ژمې، الوتلو، کېناستلو، تللو، تراڼ، بربد، تړاک، حملې، جرګې، تړې، پرېکړې، ورم، لاربښونې، ځغاستې، سياليو، رهبرئ، بيدارولو، خوبولو، هوساينې، ارامولو، سهار، غرمه، ماذيګر، ماښام، نېمې شپې سازونه تر خپل منځ توپير لري.

ډېری ايراني او عربي کمپوزونه چې سرې اند او وند کوي د انسانانو له فرياډونو، زګېرويو، کړېکو او ژړا څرګندول سپينې ته راوباسي په اساوري او بهال بهلاول راګونو باندې روغې کړې وي، نوموړي راګونه يوازې او يوازې په شپه کې ويل کيږي.

5. 5. 9 پرزه:

د راګ او يوه کمپوز په منځ کې ښوونې ته پرزه وايي.

5. 5. 10 تال (Tala):

د دوې ګړيو يا طبلې وهل په بريالی ښه چې له ترنګټوک (اهنګ اواز) سره موازې وي او اورېدونکي ارامه وساتي ورته تال وايي، که چېرې دوې ګړيووالا يا ډولچي او يا نغارو والا د وهلو په دوران کې غلت شي د بې تال (بې لهي) باندې ياديږي. په ټاټوبي کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر تالونه دي او ترې ګټنې اخستل کېږي په دې بڼه دي: ۱۶ تين تاله، ۵ ګېده ماتره ، ۷ دادره ماتره ، ګست تاله ماتره او يوه تاله بڼه شتون لري.

هر يو تال يوه لا ياني پنځې (طبيعي) دوې لا يا تېز حالت لري. يوه تال ځوښنې يا ماترې لري، په دې اخېر پېر کې وګړو درې لا او يوه تال وپېژنده چې ډېر ګړندی او تېز منډه لري.

5 .5 .11 ماتره (Metre):

د تال هر وهل (ضربه، ډب) ته يوه ماتره وايي.

5 .5 .12 تېور يا تېورا (Tivra):

د هندوستان د ټنګټکور په پښوېه کې شتون لري، چې پېنځم سورونه ترې کموي، **Sol** يا **Pa** او پيلنی **Sa** يا **Do** د نيم سوري رښت ګڼي، يا د نيم سوری رښت دی. په همدې ستېه له ټولو ۱۲ سرونو څخه په يوه سيټاک يا اوکټيو (**Octave**) کې پېنځه سوره تېورا (**Tivra**) درانه يا ثقيل دي او پېنځه نور سورونه کومل (**Komal**) يا نرم يا خفيف دي او دوه پاتې سورونه يا نوټ خپلواک دي. بل لورې ته په لويدېځه ټنګټکور کې په دې بڼه شتون نه لري.

5 .5 .13 سور يا سوارا (Swara):

سم برابر يا منظم ويلو ته چې په زړه پورې وي ورته سوارا يا سور وايي. ياني که کوم سندرغاړی چې تال نه شي د ساز سره برابر او ورته وغږول شي او غږ روغ او منظم وباسي ورته سور ويل کېږي.

5 .5 .14 لی يا لهی:

سندر غاړی چې د دوبګړيو په تال يا (د طبلې، ډول او ډرم) او يا د نغارې په تال روغ، منظم او مساوي و وايي په لی (لهي) سندرغاړی ورته وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. ټاټوبي د ټنګټکور الې (وسايل، اسباب)

د افغانستان ملي ساز د رباب غږ دی، چې له تاري (نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونو له بنې څخه دی، لنډ لاستی لري، چې په ګوتو او يا په شړانګوشته، پترې يا کمانه باندې وهل کيږي، چې د زهي سازونو له ډلې څخه نور اسباب هم شتون لري لکه اوږده لاستي لرونکي تنبور، دوې تاره، درې تاره، دمبوره، او په پرتو بنه الې يې چې زهي ساز کوي سرنده، غجکه او بينجو دي. ,, تنبور، دوتار، د ننګرهار رباب، ۱۴ سېمه هراتي يوازې او يوازې هغه سازونه دي چې ننه نې افغانستان پورې اړه لري. د افغانستان اصلي سازونه په لاندې بڼه دي: ،، د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۰۷ چوپړی)، (عبدالوهاب، ليږدی، چوپړی)، (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.6 تاري (نیغ له لومې او تاره راوتلی غږ اوباسې، زهي، ارشه يي) سازونه:

1.1.6 رباب :

له ډېرو پخوانيو تاري سازونو له ډلې څخه دی چې لېندۍ بڼه شتون لري، او افغانستان د ټنګټيکور لرغوني سرغندوي اله ده، نوموړی ساز له عود (بربط) څخه پاتې دی، د څېړی، شهوې، غوځ او توت له لرګي څخه جوړېږي، کوشنی غاړه لري، او په لاندې برخه کې يې نس (کاسه) ده چې د څېرلي، اوزې، پسه او یا د مرغومي او کبلی پوستکي باندې پوخل شوی دی، لنډ رباب ۹۲ سانتي متره اوږدوالی لري چې ټول ټال ۲۱ تارونه لري، رباب څوارلس پردې لري او درې ميلوډي تارونه، او څو داني د بم تارونه لري، او څوداني د مرسته کوونکي د غبرېزه تارونه (سمپاتيک یا خپل سره اواز وېستنه) لري. سيمپاتيک تارونه غږ او کرېکه د غږونو ورکوي (لکه چې په نس کې يې دننه کومه کوټه د ژغهاري شتون لرى چې خوږ غږ په خپل سر خپروي).

د نوموړي الې د وهلو چل په دې بڼه دی چې وهونکی نس يې د درې څنډي په بڼه باندې دی چې د لاس او ګوتو په حرکت سره په تارونو باندې له بره څخه لاندې لورې ته وهل کېږي، او بل لاس چې غاړه يې پرې نېولې ده، د نس له پاسه چې کوم پوستکی دی يو وهونکي غږ د ساز توليد وي.

ترټولو کوشني او لنډ تارونه چې د رباب په اړخ يا بغل کې شتون لري، ورته مرستندويه تارونه د ساز هم وايو چې د سيني له پاره يې چې وتلي ځای دی (په اړخ لور کې پورته لورې د ساز کې شتون لري) تو شوی دی، چې ځان ته په ځانمني بڼه ووهل شي، په نومړي کرنلار نوموړي سيمونه د بم غږ توليد وي، چې په ځانګړې پېر کې يې غږولو ته الوتنې او الوتلو (پرنده کاري) باندې هم يادوي، چې په دې بڼه وهلو سره ربابي ترلې او خوا پرخوا بېلا بېل ريتمونه توليد وي، څېړنې دا سپيني ته را اوباسي چې نوموړي ځانګړي هندسي ډولونه او ډيزاينونه ګډې اړيکي سره لري، او تر ډېره پورې د اسلامي هنر پورې اړه لري، په لوی کور يا ټاټوبي کې درې بڼه ربابونه شتون لري، پيلنی بڼه يې د بم رباب په نوم سرغندوي ده چې لوی رباب هم ورته وايي، دوېيمه بڼه يې منځنی رباب دی او پاينی يې کوشنی رباب يا زېرچه دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (جان بيلي، ۱۳۷۳ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۰۷ څخه تر ۱۰۷چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ :- د رباب انځور (# ۱ انځور)

۲ :- رباب د ښاپ، ځنډی او نس انځور (# ۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبیاتو پوهنځۍ زده کړیالۍ فضیله ضمیر انځور (# ۳ انځور)

۴:- د کابل سرینا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور (# ۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.1.6 تنبور:

یوه له زهي (ارشه يي، نبغ له لومې او تاره راوتلی غږ) سازونو له بنې ځخه دی چې لرګی يې د توت له ونې ځخه جوړيږي، چې اوږد والی يې ۱،۲ یوه عشاریه دوې متره دی، تنبور دوې اصلي او ۱۵ فرعي تارونه (سیمونه) لري، چې ۲۷ اووه وېشت پردې لري، تارونه يې د لاستي له پورتنۍ برخې او له ګېډې (نس، کاسې، خېټې) ځخه يې تېر شوي دي، چې د لاس د ګوتو په وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي او د ټاټوبي په ډېرو سېمو کې يې له اواز ځخه ګټنې اخستل کيږي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۵:- د تنبور انځور (# ۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶:- کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکې او د زده کوونکو انځور (# ۶ انځور)

۷:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.1.6 چنګ:

يو کوشنی اوسپنېزه ساز دی چې د مخکښني غاښونو نېولو باندې نېول کيږي چې په يوه لاس باندې يې ټينګ نېولې وي او د بل لاس ګوتو په ژۍ وهلو سره خپل غږ يا اواز اوباسي. په همغه پېر کې اړين بايد سا و وېستل شي، د دې له پاره چې د اوازونو کنټرول او ځارنه د اواز زير او بم يا ځوړ او لوړ د چنګ د خولې په هواوېچه کيږي چې په دوامداره توره له خولې څخه راوځي، په لويه کې لېوالي انجونې او زلمي او مسلکي هنرمندان (حرفه يي هنرمندان) يې د افغانستان شمال او سويل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي. د ليکوال ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۲چوپړی)

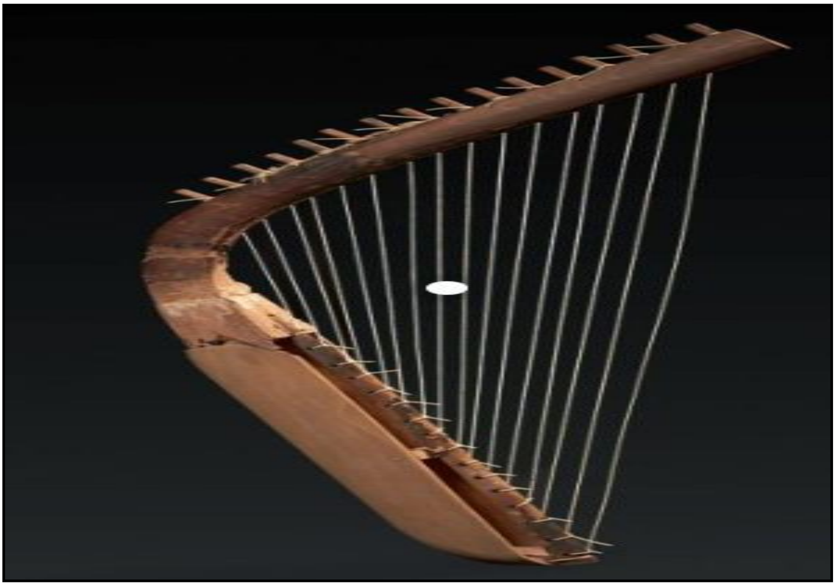

۸:- د چنګ انځور (# ۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4.1.6 څلور تاره:

په کومه بڼه چې له تاري اسبابو يادونه و شوه لکه تنبور او رباب چې څلور او يا ډېر تارونه لري ترې يادونه شوي، په ټوله مانا هره يوه غوټه د څلورو تارونو او څلوره تاره ځانته يو ستاين لري او يوه ساز يې ګڼو، هره اله چې څلور تاره ولري کولی شو چې پر څلور تاره يې ونومه وو، نوموړی ساز چې له خپل غږ څخه يې چې لري له نورو ټولو وسايلو سره چې وګړني ټنګټوکور د افغانستان کې شتون لري سره بېلوالی د خپل لري، په تار او څلورتاره او شپږ تاره سره شتون لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۲۸چوپړی)

۹:- د څلور تاره انځور (# ۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5 .1 .6 دمبوره:

سرغندوي اله د افغانستان د ساز ده چې په تاري بنه شتون لري او دوې ليلوني يا نايلوني تارونه لري. نوموړ ساز (اوسپنيز تاره، پرته له سيمي تاره) وي، له دوې برخو څخه جوړه شوي وي، لاستی يې (ستونی) او ګېډه يې (کاسه، خېټه ،نس) چې د اوازونو د زورنې له پاره جوړ شوي دي، نومړی ساز او ګوټکونه يې د توت له لرګي څخه جوړ شوي دي، د کاسې پرمخ څو دانې سوري دي چې د اوازونو يا ساز ترې راوځي د درې څنډې په بڼه يا يوه څنډي په بڼه سوري کيږي. اوږدوالی يې ۷۰ سانتي مترو څخه تر ۱۰۰ سانتي مترو پوري دی. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۱۰:- د دمبورې انځورونه (# ۱۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .1 .6 دوې تاره:

یوه تاري ساز دی چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، ۱۲۰ یوسلو شل سانتي، یا یوه مېټر او شل سانتي اوږدوالی لري، د لاس ګوتو نوکانو باندې وهل کيږي، په پيلنيو پېر کي نوموړي تارونه د څېرلي، اوزې، پسه او یا د مرغومي او کبلی له کلمو يې جوړ وو، چې د پېر په تېرېدو سره ورسته، ورسته يې لړ بدلون و موند چې اوس یوه اصلي ، ۱۳ فرعي تارونه لري او ۱۹ پردې لري، چې د افغانستان شمال او سویل لوري ته ترې ډېره ګټنه اخلي چې په هراتۍ دوې تاره، ترکمنۍ دوې تاره، ازبېکۍ دوې تاره باندې سرغندوي دي.
د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لیږدی، ۱۲۱او ۱۲۲چوپړی)

۱۱:- د دوې تاره انځور (# ۱۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.1.6 غجکه، چېغکه يا رېچکه:

له تاره جوړه په پره تو بڼه ده چې د ايراني لنډۍ بڼه يا کمانچه سره ورته والی لري، چې دوې تاره د سيم يا د لومي لري، او لاستی يې استوانه يې دی، او د سر برخه کې يې دوې پېچې بنه لرګين ميخونه ځای پرځای شوي دي، کاسه يې يا نس يې ګرد دی او د توت او شهوې لرګي څخه جوړېږي چې د اوزې په پوستکي باندې پوخل شوي وي. لاستی يې بيا د چينار له لرګي څخه جوړېږي، د غجکې د غږولو له پاره بايد غجکه په ولاړې ودرول شي يا عمودي او په لاستي (ارشه) باندې وهل کيږي، په ټوله کې د غجکې اوږدوالی ۸۷ سانتي متره وي. د ليکونکي دېرونه او ژباړه (لويس دوپري، ۲۰۰۲ زيږدی، د اي ټمبونی يا افنديکس اي چوپړی)

۱۲:- د غجکې، چېغکې يا رېچکې انځور (# ۱۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳:- امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوريو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايې له څو تنو مجاهدينو ملګرو سره يې انځور (# ۱۳ انځور)

۱۴:- د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډي رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولې انځور يې ليکوال پرې کړی (# ۱۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.1.6 سرېنده:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري چې د توت له لرګي څخه جوړېږي، او نس يې د اوزې په پوستکي باندې پوخل کېږي، اوږدوالی يې ۶۵ سانتي متره وي، په لاستي يا کوشنۍ لينډۍ باندې غړول کېږي، درې اصلي تارونه لري او ۱۷ فرعي تارونه لري چې ټول شل تاره اوسپنېز يا مساله يې تارونو لري، سرېنده پردې نه لري، د ټاټوبي په سويل ختيځه سيمه کې ډېره غړول کېږي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۱۵:- د سرېندې يا څرېندې ډولونو انځور (# ۱۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ :- د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې رنګړې (تولې) ايښې دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره ايښې دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور (# ۱۶ انځور)

۱۷ :- د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د ديرا او سرېنده سره ګډ انځور (# ۱۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

9.1.6 سرنی:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د نورستان وامای سیمې پورې اړه لري، د غږورکونکي نس یې د چنګ په بڼه دی، چې د توت، څېری، شهوې له لرګي څخه جوړېږي، او نس یې د اوزې، کبلی، څېرلي یا مږ په پوستکي باندې پوخل کیږي، او د الې سر یې تور غوځاني (قهویي) رنګ لري، د نوموړې الې سورې یوه دانه یوه دانه او درې کونجي دي. غاړه (لاستی) او د سر میخ یې لرګین پیچ په بڼه دی، دواړه اړخه یې همغه لرګی دی، چې نس یې ترې جوړ شوی دی چې توګلی یې دی منځ یې، دوې تارونه یې سره تو کړل شوي دي، د سر په برخه کې د دوې وو لرګین پیچي ګوټکونو په بڼه کلک شوي دي، نوموړي تارونه چې په اصل کې لوړ تارونه دي چې په دوې برخو وېشل شوي دي، د ساز له ستونې څخه چې ۱،۵ یوه عشاریه پینځه سانتي ځای لري تېرېږي، د نوموړي ساز د غږولو له پاره په ولاړه باندې ودرول کیږي او او د ګسمتي ګوتو په نوکانو باندې وهل کیږي او ضربه پرې راځي. د سرني اوږدوالی یې ۵۹ سانتي متره او لوړوالی یې ۱۰ سانتي متره دی. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (لویس ډوپري، ۲۰۰۲ زیږدی، د اي ټمبونی یا افنډیکس اي چوپړی)

۱۸:- سرنی د نورستان وامای سیمې پورې اړه لري، د سرنی انځور (# ۱۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 10 شپېرتاره:

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، لس تاره (سيمه)، ۴ تاره يې شريکه او ۶ تاره يې مرستندويه تارونه دي، له دوې برخو څخه جوړ شوی دی، يوه برخه يې نس چې د توت لرګي څخه جوړېږي او دوېيمه برخه يې لاستی دی چې د چينار له لرګي څخه جوړېږي، د نس پرمخ يې د اوزې پوستکی کش کېږي، نومړی ساز د وهونکي (مضراب، زخمه) په ضربه باندې وهل کېږي، د يوه نارمال شپېرتاره اوږدوالی ۷۵ سانتي متره وي.

۱۹:- د شپېرتاره انځور (# ۱۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 11 بينجو:

بينجو له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، له هندې اله ده چاپانۍ يې هم ګڼو له ۱۰۰ کلونو څخه په لغمان کې ترې ځوانان په ښاديو او ناستو کې ګټنې اخلې، د دې سېمې ترکاڼانو به د توت لرګي، شوې لرګي، مزې او نکلي تارونو او ښنو څخه رغولې، په مزراب سره غږول کيږي د بينجوماري ګوتي تارونو او فريټونو ته لاس نه ورکوي، او دا عمل د بټونو يا ګوتو او فلزي تيغونو سره ترسره کيږي. بينجو اوږد جيوميټريک غږ بکس لري، د کمې ژورې سره، په کې د لرګيو تخته شتون لري، په دې تخته کې والټ نصب شوی. دا آله 6 chords، 6 chords او 3 لړځېدنې لري. د بينجو دوه اصلي تارونه، يعنې دريم او څلورم تارونه، د اصلي فريټبورډ څخه تيريږي. نور دوې لړځېدنې په لومړي او شپږم وروستني chords پورې اړه لري، دويمه او پنځمه chords لړځېدنې نه لري. د بينجو فلزي پردې يوازې دريم او څلورم تار لمس کوي، پاتې تارونه په آزاده توګه کارول کيږي. د وسيلې په تخته کې د لرګيو يوه اوږده ټوټه د پردې او اصلي لړځېدنې له پاره د اډې په توګه شتون لري، په دې بيس کې، چې د بينجو لاستي دی، پردې د پتلي فلزي تيغونو په شکل کې ايښودل شوي. د ريزونټينګ بکس کې د لرګيو ساتونکی هم شتون لري چې لاندې يې تنې يا ګوتې نصب شوې. د هر رنځ له پاره يو ګوتې شتون لري چې د بينجوماري د چپ لاس ګوتې ورسره اړيکه لري. د لوبغاړي کيڼ لاس لاندې د بټونو ځای د پيانو ښټو ځای ته ورته دی.

د بينجو پرده د ثابتو فلزي پټريو يا پردې په نصبولو سره د تيمبورين کروميټ غږونه جوړ وي. نږدې معاينه ښيي چې د پردې په نصبولو کې د دقيقيت نشتوالي يا د موسيقۍ د لاسوهنې له امله، د دې وسيلې لخوا توليد شوي غږونه اکثرا د تيمبورين د کروماتيک پيچ وقفو سره په بشپړه توګه ورته والی نه لري. بينجو د نرم پلاستيک څخه جوړ شوي مالټ سره وهل کيږي، ترڅو مالټ تقريبا د ټولو تارونو سره په تماس کې وي. د بينجو د ځانګړي جوړښت له امله، دا وسيله د ښي لاس فعاليت پراخه تخنيکونه نه لري. په دې آله کې د ښي لاس تر ټولو مهم تخنيکونه موزاراب، موزاراب شا، رز او دوراب دي. د کيڼ لاس ټولې پنځه ګوتې د بينجو د تڼيو يا ګوتو د نيولو له پاره کارول کيږي.

نن ورځ، د ټاټوبي سرغندوی بينجوماری طاووس د ملاجان ملاګي وراره او اپنځری اوستاد په ټولو سيمو کې، په ځانګړې توګه په ښارونو کې، بينجو د الېنګار د موسيقۍ په مختلفو نمونو کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه په لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصری سندرو په ترسره کولو کې. بينجو په ټاټوبي کې د نورو عامو سازونو تر څنګ د ټاټوبي موسيقۍ په ډلو کې غږول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:- د بينجو انځور (# ۲۰ انځور)

۲۱:- لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شيبې له بينجو، منګي او چيلمچي سره انځور (# ۲۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 1. 12 واج (وونز):

له تارونو جوړ د ساز کورنۍ پورې اړه لري، د لغمان درو او په نورستان کې پيدا کيږي، د ليندۍ په بڼه ډول لري، له چنګ سر نږدې والی لري، له څلورو کلمه يې تارونو لري، او په ورينه ټوکر باندې چې د لرګينه لندۍ باندې ټينګ تړي، او نږ غوځاني يا قهوي رنګ لري، د دې له پاره چې غوره انګ ولري، لندۍ يې په منځ د نس کې په دوې برخو وېشلې ده د اېنګلېسي 8 عدد په ډول، لندۍ په دوې ځاينو کې د حيواناتو په پوستکي په مزو باندې يې د نس له پاسه ټينګوي، پورتنۍ برخه د نس د اوزې په پوستکي باندې پوخل کيږي چې اواز يا غږ له تارونو څخه لاندېنی نس ته ولېږدوي، د واج غږ (Tuning) او درې مزله انګ (Tritone) دی: CDEF (د لويي ډوپري له خولې).

د واج اوږدوالی ۴۷ سانتي متره وي، لوړوالی يې ۳۵ سانتي متره وي، وهونکی ليندۍ يې هم له ورته لرګي څخه جوړ وي، او وهونکي ليندۍ په تړل شوي کولمه باندې په ساز اوري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۲۲:- د واج (وونز) انځور (# ۲۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:- کانتيوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پيرو مرنډي، ايټالياوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تيارول ،، (پيرو مرنډي، ۱۹۶۸ زېږدی، ۱۴۱ چوپړی) (# ۲۳ انځور)

۲۴:- نورستانيانو د ګډې نڅا انځور (# ۲۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. 2 د پوکي سازونه (بادي سازونه)

6. 2. 1 سورني (سورنا، سورنای):

د پوکي سازونه دي، او د هندي شمابه په بڼه دی، د شهوې له لرګي څخه جوړېږي، د سورني اوږدوالی ۴۰ سانتي متره وي، ژبی لري چې له کرکي څخه جوړ شوی وي، سورنی اووه سوري لري، یوازېنی لرغونی ساز دی چې په ټول ټاټوبي کې یوازې د فني هنرمندانو یا کسبګرو(ناینو، خلیفګانو چې د هر ټبر او قوم دي، ځانته یې خپله کسب او پېشه ګرځولې وي) له لوري غږول کېږي، او ډېری له ډول سره ګډ وهل کېږي، نوموړي ساز نه په ټول افغانستان کې بلکې په ایران او ترکي هېواد ته یې هم لاره موندله، سورني والا او ډول والا یا سورنیچي او ډولچي په لویه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سیالیو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نیزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو میلو، لوبغالو په کونجونو، غېږو، وزلوبو، او تولګټه ودانیو په رسۍ پرې کونه او بنسټ اېښودني، لوړ پوړو ودانیو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهیو او د اوبو ویالو په کېندلو په بشپړولو او پټۍ بیاتې کولو په دوران کې غږول کېږي.

ډولچیان او سورنیچیان د یوه ټبر پورې اړه نه لري، د دوی جوړه د ټاټوبي په هره سېمه کې مندل کېږي، یواځینی توپیر چې د ډولچیانو او سورنیچیانو له نورو هنرمندانو د ټنګټکور سره لري هغه په دې کې دی چې په ټولو اسانتیاوو د ټنګټکور کې لېواله او فني کسان ومومئ، یوازې ډولچیانو او سورنیچیانو دي چې فني یا حرفه یي نه دي بلکې د یو میراث په بڼه له لرغون پېره ورته د کسب په بڼه پاتې دی. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۳چوپړی)

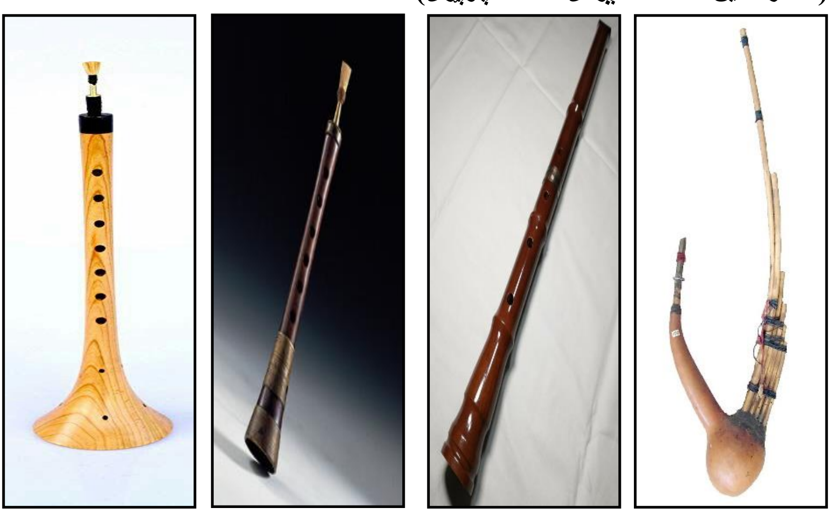

۲۵:- د دبه نی (دبني سورنی) یا د سرني ډولونو انځور (# ۲۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:- د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنيچي او ډولچي سره.
(# ۲۶ انځور)

۲۷:- سورنی (سورنا، سورنای) شريف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور (# ۲۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.2.6 رنګړی (تولی، توله، غوږګه، کړکی یا نی)

د ټاټوبي لرغوني د ټنګټکور اله ده، چې له پېړیو پېړیو را په دېخوا په بېلا بېلو بڼه جوړه شوي ده او په ټاټوبي کې هم لرغوني پېخلیک لري، په کومه بڼه یې چې نوم دی، ترې ښکاره ده چې له کړکي یا غوږګې څخه جوړېږي، او په بېلابېلو اوږدوالي موندل کېږي، عربانو هم په ورته بڼه د پوکي ساز در لوده چې د تولی په ډول و دوی ورته قصابه ویل، او نیمګړی ساز یې درلوده چې ورسته یې خپل ځای کړکي ته پرېښوده، تولی تر ټولو پنځي ساز د انسان دی، چې ورته د شپون غږ هم وایي، اروپایانو نومړی ساز بشپړ کړه او په بله بڼه یې واړوه چې ورته فلوت وایي، چې د لرګینو الو په منځ تر ټول غوره غږ ښکونکی دی، تولی په ټول ټاټوبي کې دود و، په ځانګړي بڼه په شپنو کې چې کله به یې د اسونو، پسونو، اوښانو، څېرلیو، غواګانو ګلې پېولې نو د خپل وخت د تېرولو، مشغولتیا او لېوالتیا پوره کولو له پاره به یې تولی غږولې. له همدې اړخه په لوی کور کې ورته د شپنو تولی (د شپنو رنګړی،د شپنو غوږګی، کړکی، نی، پوپک یا د ولې له لښتې د ډنډر او باسې او یوازې پوټکی یې غږ لېږدوي) وایي. اوسپنېزي، د ژېړو او ښکرو هم جوړېدلې، پېړی، پېړی وړاندې پېر کې په هرات ښار کې چې د ایران، هند او ترکي پلازمېنه وه د ټنګټکور بله اله چې تونت نومېدله په ښار کې پېرودلې او پلورل کېدلې چې د کب په ډول وي او تور رنګ یې درلوده ډېری زلمیانو او نویو زلمیانو به غږولې. د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۲۸:- د رنګړی (تولی، توله،غوږګه، کړکی یا نی) ډولونو انځور (# ۲۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:- نورستانی ښځې د رنګړی (تولی) غږولو انځور (# ۲۹ انځور)

۳۰:- جانان غزنيچي عابد د تولی غږولو انځور (# ۳۰ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.2.6 ارمونيه، هارمونيه يا باجه:

بادي (هوايي، پوکي، وږمه يي، ببوزي) ساز دی، غږيز نلونو دي چې له پيانو سره ورته والی لري، د پردو يا ببوزو په خورولو سره په لاس باندې په بټنو باندې زورنه راولې او بټنې يې اوز ورکوي، د ارمونيې او اورت ترمنځ بېلوالی پر دې کې دی چې په باجه کې د هواويچي زورنه جريان پورته لورې ته کوي او په اورت کې د هواويچي زورني جريان کوز لورې ته کوي. په لويه کې نوموړی ساز په ولاړه وهل کيږي، او بله بڼه يې هم شتون لري چې په غاړه کې اچول کيږي، د ځانګړي تسمې يا پټۍ په مرسته، نوموړي وسايل پرې او ببوزي (پکي) هم لري چې ورته اکارديون وايي. لکه څنګه چې په افغانستان، هندستان او پاکستان کې ټنګټکور په کلاسيکو ناستو کې او وګړني غونډو کې په غولي باندې سر ته رسوي، هندوانو وکړی شو چې د همدې ساز په سټه لويديځ ساز هم ورغوي او کشف کړي او په ناسته پرې په نوموړي ساز کړ شي، ارمونيه يې پرې نوم کېښوده، چې په اصل کې لويديځ ساز دی، هغه سازيان چې پر ولاړه ارموينه وهي دواړو اړخوته يې تناب تړې يا پټۍ او هغه په غاړه او اوږه کې ځوړندوي او بيا يې غږ وي، د ارمونيې غږول په کلاسيک ټنګټکور ډلو کې دود وو، ډيريو سندرغاړو چې اماتور(شوقي، لېوال يا مينه ناک) او فني وو نوموړي غږول او نومړی ساز به يې په ربښت بڼه غږو. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۱چوپړی)

۳۱:- د ارمونيې، هارمونيې يا باجې انځور (# ۳۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲:- الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونيې وهلو په دوران له الله بخښلې اوستاد نبی ګل او الله بخښلې اوستاد ولی سره انځور (# ۳۲ انځور)

۳۳:- د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور (# ۳۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3 .6 دوهلو ساز، ضربه يي ساز (چې اله په لاس يا ضربه وهې خپل غږ اوباسي)

1 .3 .6 دايره (د يرا):

د وهلو ساز دی، چې د غوځ، ځېرې، توت او شهوې له لرګي څخه جوړېږي او د وزې پوستکي څخه په کوشنۍ او لويه دايره وي بڼه جوړېږي.

د دايرې جوړولو له پاره دېرې د شهوې له لرګي څخه په ټاکلي پېړوالي تخته او باسي او په اوبو کې يې دوې ورځې ږدي، او بيا يې د داېرې په بڼه ګرد وي، دواړه ژۍ يې سره په ميخونو ټينګ وي، بيا پرې د پسه، ځېرلي، اوزې، کبلې، مږ پوستکی چې وړې ترې لرې شوي وي، په هوا کش شوی وي په سريخ باندې يې ژۍ ګانې لرې او پرې ترې يې، په ټول ټاټوبي کې دايره د کسبي هنرمندانو، لېوالو، تاليبانو، ملايانو او ډيرى يې د مېرمنو او انجونو په ودونو او ښاديو او کورنيو ناستو کې وهې. د ليکونکي دېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۰چوپړی)

۳۴:- د دايرې (ديرا) انځور (# ۳۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2.3.6 ډول:

ستره تبله ده او دوې مخه لري (دواړه لورې يې د غوايي، غوا يا مېخښې پوستکی لري) چې په ډيرايو کښلو کې د ډاول، ټاول، ډاوول هم کښل شوی دی، ډولچي چې ډول يې په پړې ترلی وي او پرې له اوږې تېره وي په څنګ او مخکې يې ځوړند وي په دوې بېلابېلا لاسرکي (دسترک) وهلو باندې وهي او غږ يې وزي، ډولونه ډول ډول ډولونه لري لکه: پکتياوال ډول، لوګری ډول، بلوچی ډول، خلاص ډول، ګرد ډول، يوه مخه ډول، ډولکی يا لغمانی ډول. د ډول وهل او سورني پوکول د ټاټوبي په ټولو سېمو کې دود درلود، په ځانګړې بڼه په بلخ، غور، هرات، پکتيا، لغمان، ننګرهار، لوګر، غزني، هېلمند کې، په ځانګړې بڼه په لرغوني پېر کې په بلخ، پکتيا او هرات کې ځانګړی دود درلود، ډولچي او سورنيچي په لويه کې په ودونو کې، ترو کې، انشر، سياليو، جرګو، ښه راغلاست، نخښه وېشتونکو، اس ځغله ونکو، نېزه وهونکو، مذهبي اخترونو، دودېزو مېلو، لوبغالو په کونجونو، غېړو، وزلوبو، او ټولګټه ودانيو په رسی پرې کونه او بنسټ ايښودنې، لوړ پوړو ودانيو په ودانولو، د سرکونو په رغولو، د ژورو کوهيو او د اوبو ويالو په کېندلو په دوران کې غږول کېږي. د يوه نارمل ډول اوږدوالی ۴۰ سانتي متره، او قطر يې ۲۲ سانتي متره دی، د توت او شوې له ډډ څخه جوړېږي، چې يوه متر ډډ څخه پوستکی او منځ يې د ځانګړې ارې باندې او باسي او بيا يې په رنده او تراش باندې توږې چې ټاکلي اندازې د ۵ سانتي ته يې پيروالی برابر شي، او ژی ګانې قطر يې لس سانتي کوشنی وي او منځ يې ترې ستر، او په شکلنه پانه يې ښه مخې چې خويه شي او د غوځانو په پوټکو يې وهي چې قهوي رنګ واخلې، او بيا پرې د غوايي پوستکی کش کوي، او دوې وهونکي موتې (لاسرکي، دسترکي) يې هم له همدغه لرګي څخه جوړ وي، د برابر ډول اوږدوالی ۱۰۰ سانتي مېتره او قطر يې ۸۰ سانتي مېتره وي. (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی) (نصر الدين، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۴۵چوپړی)

۳۵:- د ټاټوبي لرغوني ډولو انځور (# ۳۵ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶:- دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور (# ۳۶ انځور)

۳۷:- دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور (# ۳۷ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸:- دوې ډولچیان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شیبې انځور (# ۳۸ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3.3.6 ډولک:

د وهلو ساز دی، يوه مخه دی چې دوې تبلې (طبلې) لري په ګردبڅ کې ډېر دود لري، د شهوې او غوځ له لرګيو څخه جوړېږي او پر مخ يې د اوزې پوستکی کش کېږي، د هرې تبلې په سر يې د منځ برخه کې د اته سانتي مترو په کچه ګرده توره ټاپه وهل کېږي، د دې دواړو تبلو يا ګړيو سرونه په پړو باندې کش شوي وي چې ټاکلی کنټرول د کشکولو د تبلې لاندې لورې ته ټينګ وي، چې په کومه کچه يې کش يا سخت کولی شي چې ټينګ يې کړي، د ساز په لاندې برخه کې اسماني رنګه حلقه (ټوکي) د ساز نه ګرد چارپېره تاوه وي د پانې باندې اغوستل کېږي او وېستل کېږي، ډولک د ډولک په لرګي باندې وهل کېږي چې نوموړی لرګی د غوځانو وي، ډولک نغارې ته ورته دی چې په مرکزي اسيا کې دود لري، او لس سره موډرنه ډولک چې په اسبانو کې ټمبل شوي وي ټيټ او جيګ شتون لري، ستره تبله يې ۲۱ سانتي مېتره قطر او ۱۰ سانتي مېتره ژوروالی لري، کوشنۍ تبله يې ۱۹ سانتي مېتره قطر او ۹ سانتي متره ژوروالی لري، د ډولک لرګی هم ۲۴ سانتي اوږدوالی او ۱،۵ سانتي مېتره پېړوالی لري. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (لويس ډوپري، ۲۰۰۲ زېږدی، د اي ټمبونی يا افنډيکس اي چوپړی)

۳۹:- ډولک د ډولونو انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

4 .3 .6 زنګ (تال):

د وهلو ساز دی، له دوو مسي کوشنيو پيالو څخه جوړ شوی دی، چې د هندستان حنياګران يې د سندرو ويلو په دوران کې دواړه پيالې سره جنګوي او چې تر کوم اواز راوځي ورته پام کوي او خپلې پخښې دربه وي، تال او زنګ يو يکړ اواز دی، چې تال په هندستان کې او زنګ په ايران کې دود درلوده، ايران د لارستان اوسيدونکي لېندۍ (کمانچې) ته تال وايي، لوړې لېندۍ خلاصه کاسه شاته لري، لوړ لاستي لري د عادي لېنديو څخه دي، درې سپمه لري او له دوو وو يوه، يوه اوسپنيز کوشنيو ديرو څخه جوړ شوي دي چې په لاس کې نيول کيږي او له يوه او بل سره وهل کيږي، نومړی ساز د ټاټوبي په شمال او سويل کې ترې ګټنې اخستل کيږي او په ننګرهار او هرات کې هم له دوو تاره، طبلې او رباب سره وهل کيږي.

۴۰:- د زنګ (تال) انځور (# ۴۰ انځور)

۴۱:- د زنګونو (تالونو) انځور (# ۴۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

5.3.6 اړخبغلی، یوه سره (زېر بغلي):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، ایراني تنبک ته ورته دی، چې په ټوله کې د خوشیو له ختې څخه جوړېږي، د اړخبغلي کوشنی سر خلاص وي، او لوی سر يې د اوزي یا د هوسی له پوستکي یا څرمنې باندې پوښل کېږي، د دواړو لاسو د ګوتو باندې وهل کېږي، اړخبغلی ۶۲ سانتي مېتره اوږدوالی او ۱۹ سانتي مېتره قطر لري، نوموړی وګړني ساز چې د شوې له لرګي څخه هم جوړېږي، نومړی ساز د ټاټوبي په خیتځ، شمال او سویل کې ترې سندرغاړې ډېره ګټنې اخلې. په ختیځ کې سرغندوی اړخبغلي وهونکی توتي په نوم و د مهترلام د زیارت کلي اوسیدونکی و، چې ۱۳۱۰ زېږدي کې يې اوستاد ګل محمد ګلکي ته ښودله، د لیکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدین، ۱۳۸۳ لېږدی، ۱۳۲چوپړی)

۴۲:- اړخبغلی، یوه سره یا زېر بغلي انځور (# ۴۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

6 .3 .6 تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې په تکراري کلونو کې افغانستان ته راوړل شوي دي، د ډهلي د ښووونځی له پامه طبل او ډول ويوکی له دوې سرو څخه اخستل شوی دی، چې پخوا به يې ورته ميردنګ (پخاوج) ويل، تبله له دوې استوانه يي يکړو څخه جوړه شوي ده، چې ستري برخې ته يې بم او کوشنۍ برخې ته يې زيل (کاتي) وايي، چې په اوسني پېړ کې د ټنګټکور ناستو کې د افغانستان، هندوستان او پاکستان په قوالي، چشتي په سندرو کې ترې ډېره ګټني اخستل کيږي. په نوې پېر کې برېښنايي او غړېزه ډولکي ډېر ګړندی دود لري په پخښه لرونکي اوسپنېزو ځاپرځای کونکو کې ټينګېږي، چې درې ستر او دوې کوشني ډولونه لري، او درې داني د ژېړو نالبکيه (يوه يې ۴۰، دوپيمه يې ۶۰ او درېيمه يې ۸۰ سانتي متره وي) لري چې ټول د يوې الې په ډول درې غټ ډولونه سره خوا پرخوا دوې کوشني له دوی نه لږ لوړ وړاندې، او دوې نالبکيه يې ښې او يوه نالبکی يې ګسټ لورې يوه د بل له پاسه په ولاړه ټمبل شوي وي. د ليکونکي ډېرونه او ژباړه (نصر الدين، ۱۳۸۳ ليږدی، ۱۳۴چوپړی)

۴۳:- د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور (# ۴۳ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7.3.6 منګی (ګړی):

د وهلو (ضربه يي) ساز دی، چې کلالان منګی جوړ کړي له اومه ختې څخه او د تنور په منځ کې يې ختين ګړی پوخ کړي چې د ابو ساتلو او سړولو ته برابر وي پرې ربړ او د څېرلې پوستکی ټينګ و تړي، او په يوه لاس يې وهي، نوموړي ساز سره نکلي کاسه يا لوښی کاروي چې ځينې وخت يې په نرې دړې او اوسپنيز ګلاس کاسه وهي او په ښي لاس يې منګی وهي، منګی چې سر يې ۱۵ سانتي مېتره قطر لري او منځ يې له اوبو تش وي. په ننګرهار، لغمان، کونړ او نورستان کې او د نويو زلمو له لورې په ډېرو کې ډېر وهل کيږي. ,, له يوه لورې په اسانۍ جوړيږي او له بل لورې په اسانۍ لاسته راځي. ،، (جان بيلي، ۱۹۸۸ زيږدی، ۱چوپيری)، (صفی الله، ۲۰۲۲ زيږدی، ۱۱ چوپيری)

۴۴:- د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور (# ۴۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. یادونه:

د ټاټوبي سرغندوي ربابیان دي اوستاد رحیم خوشنواز، هفته ګل ربابي او سید حسین اغا، سرغندوی تنبور غږونکی دی اوستاد بهاوالدین مزاري چې نړی وال نوم لري، د حراتی دوې تاره غږونکي اوستاد عزیز هروي او اوستاد ګدامحمد دي، سرغندوی ډولچي دی حیات الله قرباغی د خان قرباغي زوی، زرین، چینار ګل وردګ، سرغندوی تبله چې دی اوستاد رحم الله لغمانی، سرغوندوی ارمونیه چي دی اوستاد ګل محمد ګلکی شېرزاد او اوستاد ملاجان ملاګی نیازی، سرغندوی دایره وهونکی دی بریالی هېلمندی، سرغندوی تولی وهونکی دی اوستاد ګل محمد ګلکی شېرزاد، سرغندوی دمبوره چي دی حاجي رنګین شبرغانی.

۴۵:- د کابل اینټرکانټینینټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونیې سره، ګسټ لاس ته یې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته یې دوګړه چې له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (لیکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانیسا ځنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا ځنځله فردوس، حاجي الیا فردوس انځور (# ۳۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د انځورونو معلومات

1. د رباب انځور
2. رباب د ښاپ، ځنډي او نس انځور
3. د کابل پوهنتون د هنرونو او ادبياتو پوهنځی زده کړيالي فضيله ضمير انځور
4. د کابل سرينا هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې ربابي له رباب سره، ښي اړخ ته يې تنبورچي له تنبور سره او ګسټ اړخ ته يې تبله چي له تبله سره انځور
5. د تنبور انځور
6. کابل د هنرونو ستر ښوونځي ښوونکي او د زده کوونکو انځور
7. د کابل د هنرونو ستر ښوونځي زده کوونکو انځور
8. د چنګ انځور
9. د څلور تاره انځور
10. د دمبورې انځورونه
11. د دوې تاره انځور
12. د غجکې، چېغکې يا رېچکې انځور
13. امين غجکماری چېغکه يا رېچکه يې له مومن غوړيو له ټيم څخه جوړ کړې او وهې يې او کاکړی غاړې ورسره وايي له څو تنو مجاهدو ملګرو سره يې انځور
14. د محلي سندرغاړي فلک بدخشاني غجکماری چې ښي لورې ته يې په ديوال ننګرهاری لنډی رباب ودرولی او کيڼ لاسته يې په ديوال بدخشانی دمبوره ودرولي انځور يې ليکوال پرې کړی
15. د سرېندي يا څرېندې ډولونو انځور
16. د ټاټوبي د ټنګټکور الې چې په منځ کې يې سرېنده ده، ښي اړخ ته يې يو رباب او دوې تولی اېخښي دي او کيڼ لورې ته يې درې تاره اېخښی دی، د ټاټوبي لرغون ټنګټکور توکو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د ټاټوبي بلوڅي ټنګټکور کې د دیرا او سرپنده سره ګډ انځور

18. سرنی د نورستان واماى سپمې پورې اړه لري، د سرنی انځور

19. د شپېرتاره انځور

20. د بینجو انځور

21. لغمان د محلي سندرغاړو د پرې شوې شیبې له بینجو، منګي او چیلمچي سره انځور

22. د واج (وونز) انځور

23. کانتیوا او د نورستانی مېرمنو د ګډې نڅا انځور ,, پیرو مرندي، ایتالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ١٠ څېره، د نڅا تیارول ،، (پیرو مرندي، ١٩۶٨ زیږدی، ١۴١ چوپړی)

24. نورستانیانو د ګډې نڅا انځور

25. د دبه نی (دبني سورنی) یا د سرنې ډولونو انځور

26. د سورنی او ډول انځور د هوټل په واده کې له سورنیچي او ډولچي سره.

27. سورنی (سورنا، سورناى) شریف خان خوستي د ټنګټکور الې لکه سورنی باجې، ډولک او ډول انځور

28. د رنګړې (تولی، توله، غوږګه، کړکی یا نی) ډولونو انځور

29. نورستانی ښځې د تولۍ غږولو انځور

30. جانان غزنیچي عابد د تولۍ غږولو انځور

31. د ارمونیې، هارمونیې یا باجې انځور

32. الله بخښلی احمد ظاهر د شرق الماس د ارمونیې وهلو په دوران له الله بخښلي اوستاد نبی ګل او الله بخښلي اوستاد ولي سره انځور

33. کابل د هنرونو ستر ښوونځي د زده کوونکو انځور

34. د دایرې (دیرا) انځور

35. د ټاټوبي لرغوني ډولونه انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

36. دوې ډولچيان له دوې ډولو سره، مېرمنو د اتڼ د شيبې انځور

37. دوې ډولچيان له ډولو سره د ټنګټکور د شيبې انځور

38. دوې ډولچيان له دوې ډولو سره ، ځوانانو د اتڼ شيبې انځور

39. ډولک د ډولونو انځور

40. د زنګ (تال) انځور

41. د زنګونو (تالونو) انځور

42. اړخبغلی، يوه سره يا زېر بغلي انځور

43. د تبله (طبله، دوې ګړيه، دوګړې) انځور

44. د منګي (ګړي) او ټاټکی چې ننګرهاری سرغندوی منګيماری غوث الدين لالا انځور

45. د کابل اینټرکانټینینټل هوټل د ټنګټکور ډله چې منځ کې اوستاد ګل زمان له ارمونيې سره، ګسټ لاس ته يې ربابي له رباب سره، ښې اړخ ته يې دوګړهچي له دوګړې سره انځور، بل لورې ته زه (ليکوال) له خپلو زوزان سره کوشنی حاجي عمران فردوس، بي بي حاجي سارانيسا څنځله فردوس، بي بي حاجي ازلدا څنځله فردوس، حاجي اليا فردوس انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيبلو ګرافي Bibliography .9

د هغو ليکونو لېست چې په يوې سکالو (موضوع) يا کښونـکي (مولف) پورې اړه و لري.

John Baily, (1973-2003), Music and censorship in Afghanistan, *Music and the Play of Power in the Middle East, North Africa and Central Asia. Laudon Nooshin,*

[http://www.gold.ac.uk/music/staff/baily]

John Baily, (1988), Music of Afghanistan: *Professional Musicians in the City of Herat, Cambridge Studies in Ethnomusicology, Cambridge University Press, UK,*

[http://book(s. google.co.uk/books? id=uSE9AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=herat+music+john+baily&source=bl&ots=tpnRnJycXk&sig=LDd-UWN_Is2GeTBe1) 9fo_s8vT00&hl=en&ei=7iQaTefHDZOKhQeAzaC4Dg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CC0Q6AEwAw#v=onepage&q&f=false]

Louis Dupree, (18/07/2002), Afghanistan, *Oxford University Press, United states of America.*

جان بيلي. دوکتور. (١٣٥١ څخه تر ١٣٨٢ لېږدی، ١٩٧٣ څخه تر ٢٠٠٣ زيږدی)، ټنګټکور او سانسور په افغانستان کې، د ټنګټکور ليکی د ځواک ترلاسه کول په منځه ني ختيځ، د افريقا په شمال او منځنی اسيا کې، لندن چاپ ٢٠٠٣ زيږدی ، چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفی الله فردوس. ډيپلوم. انجينر. (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. [http://www.ketabton.com/book/id/820]، [January 31 2016]، 22:18 د شپې.

صفی الله فردوس. ماسټر. انجينر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلې]، [November 11 2022]، 11:40 د ورځې.

نصر الدين سلجوقي. (۱۳۸۳ هجري، ۲۰۰۵ ميلادی)، موسيقي و تياتر در هرات، ويراست فرامرز تمنا، تهران، انتشارات توس، شابک ۹۶۴-۳۱۵-۶۲۵-۷، صفحات ۱۴۵-۱۰۷.

https://www.iranketab.ir/book/54224-music-and-theater-in-herat

تحول موسيقي در افغانستان، نوشته داکتر عبدالوهاب مددي.

Published by open concept on Sun, 09/14/2008- 13:46

https://fis-iran.org/fa/irannameh/volxxii/afghan-music

https://soundcloud.com/AhmadZaher

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/04/130212_mar_afgmusic_history_music_assadullah_shour.shtml

نګاهي به تاريخچه موسيقي افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130426_k03_afgmusic_rap_in_afghanistan_kawoon.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

تب موسيقي رپ در افغانستان

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130308_mar_afgmusic_farhad_darya_on_afg_music.s

از خاموشي تا جيغ، موسيقي افغانستان در يک دهه گذاشته

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130212_mar_afgmusic_legacy_of_old_artist_siasang.sh

ميراثي که استاد قاسم به موسقي افغانستان بجا گذاشت

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130327_k04_afgmusic_pop_zainab.shtml

سفر از خرابات به پاپ

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2013/04/130216_afgmusic_groups_hasanzada.shtml

نـگاهي به ظهور و افول گروه های موسيقي افغانستان

Simon Broughton, Mark Ellingham, Richard Trillo. (1999) "World Music: Latin & North America, Caribbean, India, Asia and Pacific" p.3

[https://books.google.com.au/books?id=QzX8THIgRjUC&pg=PA3&dq=afghan+music&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjujOq3ubbY

(c) ketabton.com: The Digital Library

AhWJxbwKHQeUCaEQ6AEINzAD#v=onepage&q=afghan%20 music&f=false]

Mikalina (http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm)

Archived (https://web.archive.org/web/20051104054505/http://www.mikalina.com/Texts/music-afghanistan.htm).

Wayback Machine 2005-11-04 at the

https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/185296

Piero Morandi, Villa-Italian-Traveler-Kafiristan, Luca Villa, 1968. Page # 141
پيرو مرنډي، ایټالیاوی دره ګرځندوی په کافرستان کې، ۱۹۶۸ زیږدی، ۱۴۱ چوپړی د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزيم ټولونه، ۱۰ ګڼه، د نڅا تیارول،

https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wp-content/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf

ABODE
MUSIC AND POEMS

Research papers

MSc.Eng. Safiullah Firdows

January 1, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library